

AYT

40
seans

COĞRAFYA

Mehmet Şirin Bulut

Stratejik Konu Özeti

Testler

Ünite Uygulama Testleri

Haritalar

Soru Çözüm Videolu

Soru Sayısı: 976

Yükseköğretim
Kurumları
Sınavı'na (YKS)
Uygun

İÇİNDEKİLER

1. SEANS	BİYOÇEŞİTLİLİK VE BİYOMLAR	6
2. SEANS	EKOSİSTEMLERİN UNSURLARI VE ENERJİ AKIŞI	12
3. SEANS	MADDE DÖNGÜLERİ VE SU EKOSİSTEMLERİNİN İŞLEYİŞİ.....	18
4. SEANS	EKSTREM DOĞA OLAYLARI, DOĞA VE DEĞİŞİM İLE KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİMİ.....	24
5. SEANS	NÜFUS POLİTİKALARI VE TÜRKİYE’NİN NÜFUS PROJEKSİYONLARI	34
6. SEANS	ŞEHİRLERİN GELİŞİMİ, FONKSİYONLARI VE ETKİ ALANLARI.....	38
7. SEANS	TÜRKİYE’DE ŞEHİRLERİN FONKSİYONLARI VE KIR YERLEŞME TİPLERİ.....	42
8. SEANS	ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİMİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	46
9. SEANS	DOĞAL KAYNAKLAR İLE EKONOMİ, GÖÇ VE ŞEHİRLEŞME İLİŞKİSİ	52
10. SEANS	TÜRKİYE’NİN EKONOMİ POLİTİKALARI VE TÜRKİYE EKONOMİSİNİN SEKTÖREL DAĞILIMI	58
11. SEANS	TÜRKİYE EKONOMİSİNİ VE TÜRKİYE’DE TARIMI ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	62
12. SEANS	TÜRKİYE’NİN BAŞLICA TARIM ÜRÜNLERİ.....	68
13. SEANS	TÜRKİYE’DE ORMANCILIK, HAYVANCILIK VE BALIKÇILIK.....	72
14. SEANS	TÜRKİYE’DE MADENLER	76
15. SEANS	TÜRKİYE’DE ENERJİ KAYNAKLARI	80
16. SEANS	TÜRKİYE’DE SANAYİ	84
17. SEANS	TÜRKİYE’NİN İŞLEVSEL BÖLGELERİ ve KALKINMA PROJELERİ.....	88
18. SEANS	HİZMET SEKTÖRÜNÜN TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİSİ VE TÜRKİYE’DE ULAŞIMI ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	92
19. SEANS	TÜRKİYE’DE ULAŞIM SİSTEMLERİNİN GELİŞİMİ	96
20. SEANS	TÜRKİYE’DE TİCARET	100

21. SEANS	TÜRKİYE'DE TURİZM	104
22. SEANS	İLK KÜLTÜR MERKEZLERİ	120
23. SEANS	KÜLTÜR BÖLGELERİNİN OLUŞUMU VE DAĞILIŞI	124
24. SEANS	TÜRK KÜLTÜRÜ VE ANADOLU'NUN KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ	128
25. SEANS	ULUSLARARASI TİCARET.....	132
26. SEANS	ULUSLARARASI TURİZM.....	136
27. SEANS	SANAYİLEŞME SÜRECİ: ALMANYA VE TARIM - EKONOMİ İLİŞKİSİ: FRANSA VE SOMALİ.....	140
28. SEANS	ULUSLARARASI ÖRGÜTLER.....	144
29. SEANS	KITALARIN, OKYANUSLARIN ÖNEMİNDEKİ DEĞİŞİMLER VE ÜLKELERİN KONUMUNUN KÜRESEL - BÖLGESEL ETKİLERİ.....	148
30. SEANS	TÜRKİYE'NİN JEOPOLİTİK KONUMU VE TÜRK KÜLTÜRÜ HAVZASI.....	152
31. SEANS	TEKNOLOJİK GELİŞMELERİN KÜLTÜREL, EKONOMİK ETKİLERİ VE ÜLKELERİN GELİŞİMİŞLİK DÜZEYLERİ	156
32. SEANS	ÜLKELERİN BÖLGESEL VE KÜRESEL ÖLÇEKTE DOĞAL KAYNAK POTANSİYELİ VE ÇATIŞMA BÖLGELERİ	160
33. SEANS	ÇEVRE SORUNLARI VE TÜRLERİ	172
34. SEANS	MADENLER VE ENERJİ KAYNAKLARINA AİT KULLANIMIN ÇEVRESEL ETKİLERİ	176
35. SEANS	DOĞAL KAYNAK KULLANIMININ ÇEVRESEL ETKİLERİ	180
36. SEANS	ARAZİ KULLANIMININ ÇEVRESEL ETKİLERİ	184
37. SEANS	KÜRESEL ÇEVRE SORUNLARI VE ATIKLAR	188
38. SEANS	DOĞAL KAYNAKLARIN SÜRDÜRÜLEBİLİR KULLANIMI	192
39. SEANS	DOĞAL ÇEVRENİN SINIRLILIĞI, DOĞAL KAYNAKLARIN BİLİNÇSİZ KULLANIMI VE ÇEVRE POLİTİKALARI.....	196
40. SEANS	ÜLKELERİN ÇEVRE SORUNLARINA YAKLAŞIMLARI, ÇEVRESEL ÖRGÜTLER VE ORTAK DOĞAL - KÜLTÜREL MİRASA YÖNELİK TEHDİTLER	200

BİLGİ

1.1 - Biyoçeşitlilik

- Canlıların doğal ortamlar içerisinde yaşadığı küreye **biyosfer** (canlılar küresi) adı verilir. Biyosfer diğer ortamlar olan litosfer (taş küre), hidrosfer (su küre) ve atmosfer (hava küre) ile etkileşim hâlidir.
- Biyosferin sınırları diğer ortamlar gibi kesin değildir. Ancak genellikle canlılar yerin 10 m altı ile yeryüzünün 120 m yüksekliğine kadar olan alanlarda yoğunlaşmıştır.
- Bir bölgedeki genlerin, türlerin, ekosistemlerin ve ekolojik olayların oluşturduğu bütüne **biyoçeşitlilik** denir. Biyoçeşitliliği ve canlıların yeryüzüne dağılımını belirleyen en önemli faktör coğrafi koşullardır.
- Coğrafi koşulların değişmesi durumunda canlılar, öncelikle değişen koşullara uyum sağlamaya çalışır. Bu duruma **adaptasyon** denir. Uyum sağlayamayan canlılar yaşamları için uygun olan alanlara göç eder. Göç edemeyen canlıların ise önce birey sayısı azalır ve zamanla nesilleri tükenir.
- Genel olarak sıcak ve nemli iklim bölgelerinde biyoçeşitlilik fazla iken soğuk ve kurak iklim bölgelerinde biyoçeşitlilik az olmaktadır. Yıl boyunca sıcaklık ve nemin fazla olduğu ekvatorial iklim bölgesinde biyoçeşitlilik fazla; sıcak ve kurak olan çöl bölgeleriyle soğuk olan kutup bölgelerinde biyoçeşitlilik azdır.

Biyoçeşitliliğin Yeryüzüne Dağılımını Etkileyen Faktörler

Fiziki (Doğal) Faktörler	Paleocoğrafya Faktörleri	Biyolojik Faktörler
<ul style="list-style-type: none"> • İklim (sıcaklık, ışık, rüzgâr, nem ve yağış) • Yeryüzü şekilleri (yüksekti, dağların uzanışı, baki) • Toprak yapısı • Sular 	<ul style="list-style-type: none"> • Kıtaların kayması • İklim değişikliği 	<ul style="list-style-type: none"> • İnsan faaliyetleri • Diğer canlılar

1.2 - Biyomlar

- Yaşamlarını sürdüren benzer bitki ve hayvan topluluklarının oluşturduğu bölgelere **biyom** denir. Bunlar karasal ve su biyomları olmak üzere ikiye ayrılır. Karasal biyomlar genel olarak yaygın olan bitki örtüsüne göre adlandırılırken, su biyomları suyun fiziksel ve kimyasal özelliklerindeki farklılığa göre adlandırılır.

	BİYOM	BITKİ ÖRTÜSÜ	HAYVANLAR
KARASAL BİYOMLAR	Tropikal yağmur ormanları	Yıl boyunca yeşil kalabilen uzun boylu ve geniş yapraklı ağaçların oluşturduğu ormanlardır.	Kaplan, Orangutan, goril, şempanze, jaguar, yılan, leopar, kertenkele, kuş, kelebek ve böcek türleri
	Savan	Uzun boylu ot toplulukları, kuraklığa dayanıklı çalı ve yer yer ağaç bulunan bitki türlerinden oluşur.	Zebra, zürafa, fil, leopar, aslan, çita, timsah, sırtlan, antilop, gergedan, su aygır, deve kuşu, yılan, kuş ve böcek türleri
	Çöl	Bünyelerinde su tutabilen kaktüs, kurakçıl otlar ve çalılardan oluşur.	Deve, yılan, kertenkele, çöl faresi, çöl tilkisi, karınca, akrep ve çeşitli böcekler
	Yaprak döken orman	Sonbaharda yapraklarını döken ağaçlardan oluşan ormanlara sahiptir.	Boz ayı, sincap, gelincik, sansar, geyik, çakal, tilki, kartal, karaca, köstebek, kuş ve böcek türleri
	Ilıman çayırlar	Yağışlara bağlı olarak yeşeren bozkır, çayır ve preri gibi kısa boylu ot topluluklarından oluşur.	Bizon, lama, geyik, kanguru, bufalo, ceylan, tavşan, çakal, kuş ve böcek türleri
	Çalı	Yaz kuraklığına dayanıklı çalı ve bodur ağaçlardan oluşur.	Çakal, tavşan, kurt, tilki, puma, karaca, yaban koyunu, yaban keçisi, kuş ve böcek türleri
	İğne yapraklı orman	Gökmar, ladin ve çam gibi iğne yapraklı ağaçlardan oluşan tayga (boreal) ormanlara sahiptir.	Samur, vizon, vaşak, kurt, geyik, boz ayı, karibu, kar tavşanı, kunduz, kuş ve böcek türleri
	Tundra	Sıcaklığın arttığı dönemde buzulların çözülmesiyle ortaya çıkan yosun, liken, ot ve çalılardan oluşur.	Kutup ayısı, kutup tilkisi, ren geyiği, misk öküzü, karibu, kurt, palyaço ördek ve kar kuşları
	Kutup	Bitki örtüsü yok	Kutup ayısı, kutup tilkisi, fok ve penguen
SU BİYOMLARI	Dağ	Dikey yönde değişen iğne yapraklı ormanlar, alpin çayırlar ve bitki örtüsünden yoksun alanlardan oluşur.	Kartal, kurt, kar tavşanı, dağ keçisi ve tibet öküzü (yak)
	Tatlı su	Saz, kamış, nilüfer ve bitkisel planktonlardan oluşur.	Balık, kurbağalar, solucanlar ve böcek türleri
	Tuzlu su	Yosun ve bitkisel planktonlardan oluşur.	Yunus, balina, midye, yengeç, ahtapot, denizanası, deniz yıldızı ve çeşitli balık türleri

Yeryüzündeki Başlıca Biyomlar ve Özellikleri

TEST 1

1. SEANS: BİYOÇEŞİTLİLİK VE BİYOMLAR

1. Biyoçeşitliliği etkileyen en önemli faktörün iklim özellikleri olduğu düşünüldüğünde;

- I. Güneydoğu Asya Adaları,
- II. Kuzey Afrika,
- III. Amazon Havzası,
- IV. Orta Asya

bölgelerinden hangilerinde biyoçeşitliliğin daha zengin olduğu söylenebilir?

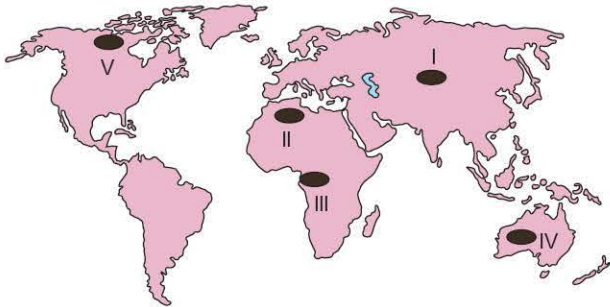
- A) I ve II   B) I ve III   C) II ve III
D) II ve IV   E) III ve IV

2. • Bir bölgedeki genlerin, türlerin, ekosistemlerin ve ekolojik olayların oluşturduğu bütüne ve canlıların birbirleriyle olan ilişkilerine .....I.....denir.
• Bir canlının belli bir çevrede yaşama ve üreme şansını artıran ve bu çevreye uyum sağlamasına katkı sağlayan kalıtsal özelliklerin tümüne .....II..... denir.

Yukarıdaki tanımlarda boş bırakılan I ve II numaralı alanlara aşağıdaki kavramlardan hangileri getirilmelidir?

I	II
A) Popülasyon	Biyom
B) Habitat	Adaptasyon
C) Biyoçeşitlilik	Biyom
D) Ekosistem	Popülasyon
E) Biyoçeşitlilik	Adaptasyon

3. Sıcaklık ve nemin fazla olduğu alanlarda biyoçeşitlilik daha fazla olmaktadır.

Buna göre, yukarıdaki Dünya haritasında numaralandırılmış alanların hangisinde biyoçeşitlilik daha fazladır?

- A) I   B) II   C) III   D) IV   E) V

4. I. İklim değişikliği
II. Kıtaların kayması
III. Yeryüzü şekilleri
IV. Toprak yapısı

Yukarıda verilenlerden hangileri bitki ve hayvan türlerinin yeryüzündeki dağılışını etkileyen paleocoğrafya faktörleri arasında yer alır?

- A) I ve II   B) I ve IV   C) II ve III
D) II ve IV   E) III ve IV

5. • Bitki örtüsü; yıl boyunca yeşil kalabilen, uzun boylu ve geniş yapraklı ağaçların oluşturduğu ormanlardır.
• Hayvanları; kaplan, goril, şempanze, yılan, leopar, orangutan, kuş, kelebek ve böcek türleridir.

Yukarıda bitki örtüsü ve hayvanları verilen biyom, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yaprak döken orman
B) Ilıman çayırlar
C) Savan
D) Tropikal yağmur ormanları
E) Çalı

6. (I) Kutup bölgeleri, buzullarla kaplı olduğu için yağış alan kıyı kesimleri dışındaki yerlerde yaşam pek mümkün değildir. (II) Buralarda yaşayan penguen, fok, kutup ayısı ve kutup tilkisi besinlerini genellikle denizden sağlar. (III) Kutuplarda yaşayan hayvanlar yüksek sıcaklık ve besin bolluğu gibi şartlara uyum sağlamıştır. (IV) Kutup ayıları, soğuktan korunmak için buzun içine kazdıkları yuvalarda kışı uyuyarak geçirir. (V) Kutup bölgelerindeki yaşam koşullarına uyum sağlamış olan fokların derilerinin altında kalın bir yağ tabakası bulunur.

Yukarıdaki parçada kutup bölgelerinde yaşayan canlılarla ilgili verilen bilgilerden hangisinin doğru olduğu söylenemez?

- A) I   B) II   C) III   D) IV   E) V

1-B

2-E

3-C

4-A

5-D

6-C

1. Biyoçeşitliliğin yeryüzüne dağılışını etkileyen faktörler; fiziki (doğal), biyolojik ve paleocoğrafya faktörleridir.

Aşağıda verilenlerden hangisi biyoçeşitliliğin yeryüzüne dağılışını etkileyen fiziki (doğal) faktörlerden biri değildir?

- A) İklim
- B) Yeryüzü şekilleri
- C) Sular
- D) Toprak
- E) İklim değişikliği

2. Bir bölgede biyoçeşitliliğin fazla olabilmesi için aşağıdakilerden hangilerinin birlikte yer alması gerekir?

- A) Sıcaklık - nemlilik
- B) Yağış - yükselti
- C) Denize uzaklık - kuraklık
- D) Sıcaklık - kuraklık
- E) Bakı - karasallık

3. Kendine özgü bitki ve hayvan türünü barındıran, farklı özellikler taşıyan, çeşitli ekosistemlere sahip bölgelere biyom denir. Buna göre, Dünya üzerinde farklı biyomların oluşmasında, aşağıdakilerden hangisinin etkili olduğu söylenemez?

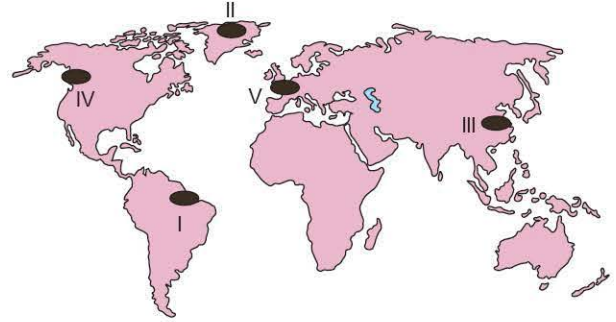
- A) İklim koşullarının
- B) Su özelliklerinin
- C) Toprak yapısının
- D) Yer şekillerinin
- E) Maden çeşitliliğinin

4. I. Ren geyiği
II. Zebra
III. Maymun
IV. Fok balığı

Soğuk kuşak biyomlarında, yukarıdaki hayvanlardan hangileri yer alır?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve IV
- D) II ve III
- E) III ve IV

5. Yeryüzünde bitki ve hayvan dağılışı çeşitli sebeplerden etkilenmektedir.

Buna göre, yukarıdaki haritada işaretli alanların hangilerinde biyoçeşitlilik sırasıyla en fakir ve en zengindir?

- A) II ve IV
- B) II ve I
- C) V ve I
- D) III ve IV
- E) III ve V

6. • Ağaçlar uzun boylu ve geniş yapraklıdır.
• Dünya'nın en zengin doğal yaşam alanıdır.
• Sıcaklık farkı oldukça düşüktür.

Yukarıda bazı özellikleri verilen biyom alanı, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Savan
- B) Çöl
- C) Çalı
- D) Dağlık alan
- E) Tropikal yağmur ormanları

1. Benzer bitki ve hayvan topluluklarının karşılıklı bir denge içerisinde bulunduğu ana ekolojik birime biyom denir.

Buna göre, aşağıda verilen özelliklerden hangisi tundra biyomuna ait değildir?

- A) İki aylık yaz döneminde bile aylık ortalama sıcaklık 10°C'yi pek geçmez.
- B) 60° - 80° enlemleri arasında görülebilir.
- C) Kışları oldukça sert geçer ve yağış miktarı azdır.
- D) Kutup tilkisi, boz ayı, ren geyiği gibi hayvanlar yaşar.
- E) Geniş yapraklı ağaçlar en yaygın bitki topluluğudur.

2. I. İğne yapraklı ormanlar yaygındır.
II. Hayvanlar genelde ince derilidir.
III. Bitkilerin kökleri derinlere kadar iner.
IV. Hayvanlardaki yağ tabakası kalındır.

Yukarıdaki özelliklerden hangileri çöl biyomuna aittir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız III
- C) II ve III
- D) II ve IV
- E) III ve IV

3. Aşağıda verilen biyomlardan hangisine ortak kuşakta rastlanmaz?

- A) Savan biyomu
- B) Yaprak dökken orman biyomu
- C) Çalı biyomu
- D) Tatlı su biyomu
- E) Ilıman çayırlar biyomu

4. Yeryüzünde, iklim ve arazi yapıları bakımından benzeyen ve bundan dolayı benzer bitki ve hayvan topluluklarını barındıran bölgelere "biyom" denir.

Buna göre, aşağıda verilen bitki ve hayvan türleri karşılaştırmasında hangilerinin aynı biyomda bulunması beklenemez?

- A) Boreal ormanları - Samur
- B) Tundra - Zebra
- C) Tropikal yağmur ormanları - Şempanze
- D) Kaktüs - Deve
- E) Savan - Zürafa

5. I. Yağış miktarının ve sıcaklığın yüksek olduğu alanlarda bitki ve hayvan türleri daha çeşitlidir.
II. Tropikal çöllerde yağış azlığı bitki örtüsünün seyrek olmasında temel etkidir.
III. Tuzlu topraklarda yetişebilen bitkiler, diğer bütün topraklarda da yetişir.
IV. Bitkilerin geniş veya iğne yapraklı olması bölgelerin toprak özellikleriyle açıklanır.

Yukarıda bitki ve hayvanlarla ilgili yapılan değerlendirmelerden hangileri yanlıştır?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) II ve IV
- E) III ve IV

6. Sıcaklık, nem ve yağışın fazla olduğu alanlarda bitki örtüsü zengin ve hayvan türleri fazladır.

Buna göre;

- I. Çalı,
- II. Çöl,
- III. Kutup,
- IV. Tropikal yağmur ormanları

biyomlarının sıcaklık ve yağış koşulları dikkate alındığında, hangilerinde bitki örtüsü zenginliği ve hayvan türleri daha azdır?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) II ve IV
- E) III ve IV

BİLGİ

3.1 - Madde Döngüleri

Canlıların yaşamları için gerekli olan maddelerin ekosistem içerisindeki dolaşımına **madde döngüsü** denir. Ekosistemlerin devamlılığı için madde döngülerinin düzen içerisinde gerçekleşmesi önemlidir. Başlıca madde döngüleri karbon, azot, oksijen ve su döngüsüdür.

Karbon Döngüsü

Karbon döngüsünde karbondioksit tüketimi;

- Kara ve deniz bitkileri tarafından fotosentez olayında kullanılması,
- Deniz hayvanlarının kabuk oluşumunda kullanılması,
- Ölen canlıların bünyesindeki karbonun zamanla basıncın etkisiyle kömür ve petrol gibi fosil yakıtlara dönüşmesi,
- Karbonatlı kayaların oluşması şeklinde gerçekleşir.

Karbon döngüsünde karbondioksit üretimi;

- Canlıların solunum yapması,
- Orman yangınları ve volkanik faaliyetlerin meydana gelmesi,
- Karbonatlı kayaların fiziksel ve kimyasal yollarla ayrışması sonucu havaya yayılması,
- Petrol, kömür ve doğal gaz gibi fosil yakıtların yanması,
- Suyun hava ile temas ettiği yüzeyde karbon alışverişi şeklinde gerçekleşir.

Azot Döngüsü

- Atmosferin %78'i azot (nitrojen) gazından oluşur.
- Atmosferde serbest hâlde bulunan azotu, canlıların çoğu doğrudan kullanamazlar. Canlıların kullanabilmesi için azotun nitrata dönüşmesi gerekmektedir.
- Azotun canlılar tarafından kullanılması için yıldırım, şimşek ve volkanik faaliyetlerin meydana gelmesi veya azot bağlayıcı bakterilerin azotu oksijenle birleştirerek nitrit ve nitrata dönüştürmesi gerekir.
- Ölen bitki ve hayvanlar ayrıştırıcılar tarafından parçalanır. Mikroorganizmalar azotu nitrit ve nitrata dönüştürür ve bu şekilde azot döngüsü gerçekleşir.

Oksijen Döngüsü

Oksijen döngüsünde oksijen tüketimi;

- Canlıların solunum yapması,
- Kömür, petrol ve doğal gaz gibi maddelerin yanması,
- Besin maddelerin yakılması şeklinde gerçekleşir.

Oksijen döngüsünde oksijen üretimi;

- Klorofilli bitkilerin fotosentez süreci sırasında,
- Yerden belli bir yükseklikte atmosferde bulunan suyun fotolizi (suyun oksijen ve hidrojene ayrışması) şeklinde gerçekleşir.

Su Döngüsü

Su moleküllerinin hidrosfer, litosfer ve atmosfer arasındaki hareketine **su döngüsü** (hidrolojik döngü) denir. Su döngüsü suyun öncelikli olarak buharlaşması sonucu su buharı hâline gelmesiyle başlar. Su buharının yükselip soğumasıyla yoğunlaşma gerçekleşir ve yağış meydana gelir. Yağışlar sonucunda yeryüzüne inen suların bir kısmı deniz ve okyanuslara karışır, bir kısmı toprak ve bitkiler tarafından tutulur bir kısmı da yer altına sızarak yer altı sularını oluşturur. Bitkilerin terlemesi de su döngüsünün bir parçasıdır.

3.2 - Su Ekosistemlerinin İşleyişi

Su ekosistemleri, denizel (okyanus ve deniz) ve karasal (akarsu, göl ve bataklık) su ekosistemleri olmak üzere ikiye ayrılır.

Denizel Su Ekosistemleri

Dünya'nın %70'inden fazlasını kaplayan okyanus ve denizler çok büyük bir ekosistem oluşturur. Denizel su ekosistemleri çok büyük ve karmaşık bir besin ağına sahiptir. Okyanuslar tek hücreli mikroskobik canlılardan dev balinalara kadar sayısız bitki ve hayvan türü barındırır. Okyanuslardaki tropik mercan kayalıkları çok az bir yer tutmalarına karşın tüm balık türlerinin üçte birini barındırır.

Okyanus ve denizlerdeki bitki ve hayvan türlerinin çoğu Güneş ışınlarının erişebildiği 200 m derinliğe kadar olan alanda yaşar.

Okyanus ve deniz yüzeyinde dalgalar ile patlayan hava kabarcıklarının içindeki tuz zerreciklerine **aerosol** denir. Havada asılı durumdaki küçük tuz kristallerinin yoğunlaşma olayında önemli etkileri vardır. Aerosoller bulutların oluşumunu ve iklimlerin ılımanlaşmasını sağlar. Yağmur damlacıkları yere inerken havada bulunan aerosoller toprağa indirir. Yağışlar sonucunda toprağa inen bu tuzlar toprağın verimini artırır.

Karasal Su Ekosistemleri

Karasal su ekosistemleri akarsu, göl ve bataklık ekosistemleri olmak üzere üç bölüme ayrılır. Akarsuların ağız kısımlarına yakın alanlarında besin maddelerinin fazla olmasından dolayı biyoçeşitlilik daha fazladır. Dışa akışı olan göllerde bitki ve hayvan türü çeşitliliği daha zengin olmaktadır. Bataklıklar taban su seviyesinin yüksek olduğu ve birçok canlıyı barındıran alanlardır.

İran'da 1971 yılında imzalanan ve sulak alanların korunması ve akılcı kullanımını hedefleyen **Ramsar Sözleşmesi**'ne Türkiye 1994 yılında taraf olmuştur. Ramsar Sözleşmesi kapsamında Türkiye'de 14 adet Ramsar alanı bulunmaktadır.

Burdur Gölü (Burdur)	Uluabat Gölü (Bursa)
Göksu Deltası (Mersin)	Akyatan Lagünü (Adana)
Manyas Gölü (Balıkesir)	Meke Maarı (Konya)
Seyfe Gölü (Kırşehir)	Gediz Deltası (İzmir)
Sultan Sazlığı (Kayseri)	Yumurtalık Lagünleri (Adana)
Kuyucuk Gölü (Kars)	Nemrut Kalderası (Bitlis)
Kızılırmak Deltası (Samsun)	Kızören Obruğu (Konya)

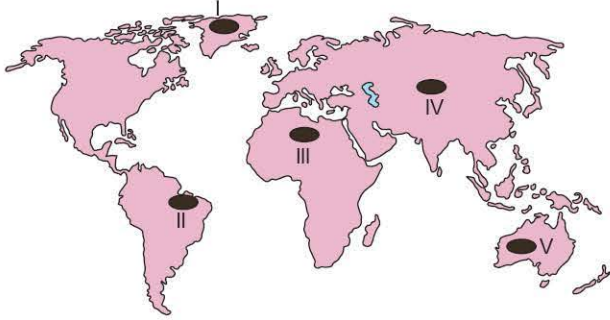
Türkiye'deki Ramsar Alanları

1. Yeryüzünde, canlı ve cansız çevre arasında bazen katı, bazen sıvı, bazen de gaz hâlinde bulunan maddelerin düzenli olarak yaptıkları dolaşıma ekolojik döngü veya madde döngüsü denir. **Aşağıdakilerden hangisinin bu döngülerden biri olduğu söylenemez?**

A) Karbon B) Su C) Toprak
D) Azot E) Fosfor

2. Ormanlar, oksijen depoları durumundadır.

Yukarıdaki Dünya haritasında gösterilen alanların hangisi orman örtüsü bakımından zengin olduğundan, **daha çok oksijen üreten durumundadır?**

A) I B) II C) III D) IV E) V

3. Canlıların temel yapısını oluşturan karbon, canlı dokularını meydana getiren bileşikler oluşturur. Karbon atmosferde karbondioksit, suda karbondioksit ve bikarbonat şeklinde bulunur. **Buna göre, aşağıdakilerden hangisi karbondioksitin tüketildiği durumlardan biri değildir?**

A) Karbonatlı kayaların fiziksel ve kimyasal yollarla ayrışması
B) Deniz hayvanlarının kabuk oluşumu
C) Deniz hayvanlarının ve bitkilerinin ölmesi ile dibe çökmesi ve karbonatlı kayalar hâlinde depo edilmesi
D) Kara ve deniz bitkileri tarafından fotosentez olayı
E) Ölen canlıların bünyesinde karbonun petrol ve kömür gibi fosil yakıtlara dönüşmesi

4. I. Bataklıklar
II. Okyanuslar
III. Akarsular
IV. Ormanlar

Yukarıdakilerden hangileri karasal su ekosistemleri arasında gösterilebilir?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

5. Denizlerdeki balık türlerinin önemli bir kısmı akarsu ağızları ve haliçlerde barınır.

Bu durumun temel nedeni akarsu ağızları ve haliçlerin aşağıdaki hangi özelliğidir?

A) Tuz oranının düşük olması
B) Kirlenmenin fazla olması
C) Su sıcaklığının düşük olması
D) Balık avcılığının açık denizlerde yapılması
E) Besin maddelerinin bu alanlara taşınmış olması

6. Su döngüsünün doğal sistemler üzerinde çok sayıda yararı vardır.

Aşağıdakilerden hangisi su döngüsünün yararları arasında gösterilemez?

A) Bitkilerin fotosentez yapmasında etkili olur.
B) Yağış oluşumunun devamlılığını ve canlılığın sürmesini sağlar.
C) Kayaların kimyasal yolla ayrışmasını sağlar.
D) Toprak oluşumunu hızlandırır.
E) Dünya üzerinde sıcaklık farklarının artmasına neden olur.

TEST 2

1. Karbon, canlıların yapısını oluşturan temel maddelerden biridir. Bunun kaynağı da atmosferde ve sularda çözülmüş olan karbondioksittir.

Buna göre;

- I. deniz hayvanlarının kabuk oluşumu,
- II. fosil yakıtların kullanılması,
- III. ölen canlıların çürümesi,
- IV. fotosentezin gerçekleşmesi

durumlarından hangileri sonucu karbondioksit açığa çıkar?

- A) I ve II   B) I ve III   C) II ve III
D) II ve IV   E) III ve IV

2. Atmosferde %21 oranında bulunan oksijen, doğal sistemler içerisinde bir döngü hâlinindedir.

Aşağıdakilerin hangisi oksijen döngüsüyle ilgili yanlış bir değerlendirmedir?

- A) Hayvanlar ve insanlar solunum yaparken oksijen tüketir.
- B) Oksijen üreten en önemli öge yeşil bitkilerdir.
- C) Ateşin yanması sonucu oksijen üretilir.
- D) Yeryüzünde tüketilen oksijen ile üretilen oksijen arasında sürekli bir denge bulunur.
- E) Solunum için molekül olarak alınan oksijen, besinin enerjeye dönüştürülmesinde kullanılır.

3. Atmosferde oranı değişmeyen gazlardan biri de azottur. Tüketilen azot zaman içerisinde tekrar doğaya dönmüştür.

Azot döngüsü ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Yıldırım ve şimşek sonucu toprağa geçer.
- B) Bitkiler tarafından doğrudan kullanılmaz.
- C) Volkanik faaliyetlerle birlikte miktarı artar.
- D) Fotosentez olayında kullanılır.
- E) Toprakta bitkilere, bitkilerden de diğer canlılara geçer.

4. Türkiye'nin 1994 yılında taraf olduğu Ramsar Sözleşmesi kapsamında sulak alanların korunması ve akılcı kullanımı hedeflenmektedir. Bu hedefleri gerçekleştirmeye yönelik Türkiye'de 14 tane Ramsar alanı bulunmaktadır.

Buna göre, aşağıda verilen alanlardan hangisi Ramsar alanı içerisinde yer almaz?

- A) Küçükçekmece Lagünü (İstanbul)
- B) Göksu Deltası (Mersin)
- C) Nemrut Kalderası (Bitlis)
- D) Akyatan Lagünü (Adana)
- E) Sultan Sazlığı (Kayseri)

5. Suyun litosfer, hidrosfer ve atmosfer arasındaki hareketine su döngüsü denilmektedir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisinde su döngüsünün oluşum aşamaları doğru olarak sıralanmıştır?

- A) Yoğunlaşma - Buharlaşma - Yüzey akışı - Yağış
- B) Yüzey akışı - Buharlaşma - Yoğunlaşma - Yağış
- C) Buharlaşma - Yoğunlaşma - Yağış - Yüzey akışı
- D) Buharlaşma - Yoğunlaşma - Yüzey akışı - Yağış
- E) Yağış - Buharlaşma - Yüzey akışı - Yoğunlaşma

6. I. Akarsu ağzları ve haliçler canlı çeşitliliği bakımından zengindir.

II. Deniz diplerine doğru gidildikçe canlı çeşitliliği artar.

III. Göllerde yaşayan canlı türleri denizlerde yaşayan canlı türlerinden daha azdır.

IV. Denizlerdeki ışıklı bölge canlıları dip canlılarına göre daha çeşitlidir.

Yukarıda su ekosistemiyle ilgili yapılan değerlendirmelerden hangileri yanlıştır?

- A) Yalnız II   B) Yalnız IV   C) I ve III
D) II ve IV   E) III ve IV

1. Karbon döngüsü; karbonun atmosfer, litosfer, biyosfer ve hidrosfer arasındaki dolaşımına denir.

Karbon döngüsünün bozulmasında;

- I. yeşil bitkilerin tahribi,
- II. fosil yakıt kullanımının artması,
- III. suyun buharlaşması,
- IV. yıldırımlarla azotun toprağa geçmesi

etmenlerinden hangilerinin etkili olduğu söylenebilir?

- A) I ve II   B) I ve III   C) II ve III
D) II ve IV   E) III ve IV

2. Atmosferdeki oksijen miktarında bugüne kadar önemli bir değişiklik olmamış, tüketilen miktarda oksijen atmosfere geri dönmüştür.

Buna göre;

- I. insan ve hayvanların solunumu,
- II. fosil yakıtların yanması,
- III. fotosentez,
- IV. organik maddelerin oksidasyonu

olaylarından hangileri sonucunda oksijen atmosfere geri döner?

- A) Yalnız I   B) Yalnız III   C) I ve IV
D) II ve III   E) III ve IV

3. Aşağıda azot döngüsüyle ilgili yapılan değerlendirmelerden hangisi **yanlıştır**?

- A) Azot atmosferde yıldırım ve volkanik faaliyetler sonrasında ortaya çıkan elektrik boşalmaları sonucu oksijenle birleşerek nitrit ve nitratlara dönüşür.
- B) Bazı bakteriler ölü organizmaların yapılarındaki organik maddeleri parçalayarak nitrata çevirir.
- C) Toprakta ve bazı bitkilerin köklerinde bulunan azot bağlayıcı bakteriler sayesinde bitkiler nitratları alır ve bünyelerine katar.
- D) Azot, besin zinciri ile bitkilerden otçullara, otçullardan da etçillere geçer.
- E) Orman yangınları sonucunda oksijenin atmosferdeki oranı azottan daha fazla olur.

4. Deniz ve okyanuslarda dalgalar sonucunda atmosfere karışan hava kabarcıklarının içindeki küçük tuz zerreciklerine ..... denir.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yere aşağıdaki kavramlardan hangisi yazılmalıdır?

- A) Biyom
B) Habitat
C) Aerosol
D) Hidrolojik döngü
E) Karbondioksit

5. Aşağıdakilerden hangisi su döngüsü ile ilgili **yanlış** bir değerlendirmedir?

- A) Hava kütlelerindeki nemin kaynağını buharlaşma oluşturur.
- B) Hava kütlelerinin soğuması sonucu havadaki nem yoğunlaşarak yeryüzüne düşer.
- C) Yeryüzüne düşen suların yarıdan fazlası yer altına sızarak tekrar buharlaşmaya katılmaz.
- D) Yağışlar, suyun sürekli kullanılabilmesinin temel nedenidir.
- E) Bitkilerin terlemesiyle oluşan bu durum, atmosferdeki nemin yaklaşık %10'unu oluşturur.

6. I. Kara ve deniz bitkileri tarafından fotosentezde kullanılması
II. Canlıların solunumu ile doğaya dönmesi
III. Deniz hayvanlarının kabuk oluşumunda kullanılması
IV. Karbonatlı kayaların fiziksel ve kimyasal yollarla ayrışması sonucunda atmosfere yayılması

Yukarıda verilenlerden hangileri karbon tüketimine neden olmaz?

- A) I ve II   B) I ve III   C) II ve III
D) II ve IV   E) III ve IV

1. I. Benzer bitki ve hayvan türlerini barındıran bölgelerdir.
II. Bir bölgedeki genlerin, türlerin, ekosistemlerin ve ekolojik olayların oluşturduğu bütündür.
III. Aynı tür canlıların oluşturduğu topluluktaki bireylerin kendi yapılarına uygun yaşama bölgesidir.

Yukarıdaki tanımlamalar aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak sıralanmıştır?

	I	II	III
A) Biyom	Biyçeşitlilik	Habitat	
B) Habitat	Biyom	Ekosistem	
C) Habitat	Ekosistem	Biyom	
D) Ekosistem	Biyom	Habitat	
E) Ekosistem	Habitat	Biyom	

2. Coğrafi koşullar, canlıların yeryüzündeki dağılışı üzerinde belirleyicidir. Bu koşullar Dünya'nın her yerinde aynı olmadığından canlı türlerinin dağılışı da bölgeden bölgeye ve yöreden yöreye farklılık gösterir.

Coğrafi koşulların değişmesiyle,

- I. Yeni koşullara uyum sağlayabilen canlı türleri yaşamını devam ettirir.
II. Bazı canlı türlerinin önce sayısı azalır, sonra da nesilleri tükenir.
III. Değişen coğrafi koşullarla biyoçeşitlilikte tür zenginliği artar.
IV. Canlı göçlerin oranında azalmalar olur.

özelliklerinden hangilerinin gerçekleşme olasılığı daha fazladır?

- A) I ve II
B) I ve III
C) II ve III
D) II ve IV
E) III ve IV

3. I. İnsan ve hayvanların solunumu
II. Bitkilerin fotosentez yapması
III. Volkanik püskürmeler
IV. Suyun fotolizi

Yukarıda verilenlerden hangileri yeryüzünde oksijenin açığa çıkmasını sağlayan durumlar arasındadır?

- A) Yalnız I
B) Yalnız IV
C) I ve III
D) II ve III
E) II ve IV

4. I. En büyük denizel su ekosistemi okyanuslardır.
II. Okyanuslarda yaşayan canlıların çoğu yüzeyden itibaren ilk 200 metre derinliğe kadar yaşarlar.
III. Mercanlar okyanus ekosisteminin en zengin alanları arasındadır.
IV. Okyanusların iklim etkisi oldukça sınırlıdır.
V. Karasal su ekosistemleri içinde en zengin olanları yer altı sularıdır.

Su ekosistemleri hakkında verilen yukarıdaki bilgilerden hangileri yanlıştır?

- A) Yalnız III
B) I ve II
C) II ve IV
D) III ve V
E) IV ve V

5. Tropikal kökenli şiddetli fırtınalar yeryüzünde önemli can ve mal kayıplarına yol açmaktadır. Okyanus yüzeyinde su sıcaklığı 16,5°C'den daha fazla olduğunda şiddeti artan tropik fırtınalar yılda ortalama 100 defa görülmektedir.

Buna göre, yukarıdaki ekstrem olayın aşağıdakilerden hangisi üzerindeki etkisinin en az olması beklenir?

- A) Ekonomik etkinlikler
B) Yerleşim alanları
C) Kara ve denizlerin dağılışı
D) Hava durumu
E) Ulaşım faaliyetleri

6. Kaliforniya'da eskiden çöl alanı olan saha, Central Valley Sulama Projesi'yle verimli bir tarım alanına dönüşmüştür. Vadinin yukarı kesimindeki barajlarda depolanan sular, kanallarla güneydeki kurak alanlara bağlanmıştır. Barajlar ve sulama tesisleri sayesinde turuncgiller yetiştirilmeye başlanmış, hayvanlar için otlak alanları oluşturulmuştur.

Yukarıdaki parçada verilenlerden çıkarılabilecek en kapsamlı sonuç aşağıdakilerden hangisidir?

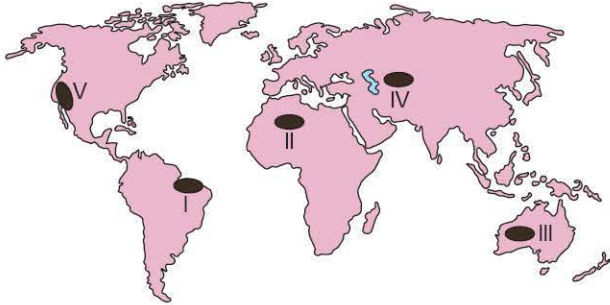
- A) Amerika Birleşik Devletleri'nde kurak alanların bulunduğu
B) Doğanın zorlaştırıcı etkilerinin, insanların çalışmalarıyla azaltılabileceği
C) Sulama koşullarının geliştirilmesiyle hayvan türlerinin artacağı
D) Sulama yapılan arazilerde mera ve otlak alanlarının veriminin artacağı
E) Central Valley Projesi'nin Dünya'nın en önemli sulama projesi olduğu

1. Bitki ve hayvanların yeryüzüne dağılışıyla ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Dağların denizlere bakan yamaçlarında bitki ve hayvan türü zenginliği diğer yamaçlardan fazladır.
- B) Bitki ve hayvanların dağılışında toprak özellikleri etkili değildir.
- C) Şehir yerleşmelerinin genişlemesiyle bitki ve hayvan türlerinin yaşam alanlarında daralma olmuştur.
- D) Kurak ve yarı kurak iklim bölgelerinde bitki ve hayvan türü çeşitliliği, sıcak ve nemli olan bölgelere göre daha azdır.
- E) İklimsel değişiklikler bazı bitki ve hayvan türlerinin yok olmasına neden olmuştur.

2. Biyoçeşitliliğin en az olduğu bölgelerden biri çöl ikliminin etkili olduğu alanlardır.

Buna göre, yukarıdaki Dünya haritasında gösterilen yerlerden hangisi bu alanlardan biri değildir?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

3. • Yükseltinin az olduğu yerlerde biyoçeşitlilik, yükseltisi fazla olan yerlere göre daha fazladır.
• Yüksek sıcaklık ve yağış koşullarına sahip olan bölgelerde biyoçeşitlilik fazladır.
• Afrika'nın batısıyla Güney Amerika'nın doğu kıyılarında benzer fosillere rastlanmıştır.
• Buzul Çağı'nda Bering Boğazı'nın donması Asya ile Kuzey Amerika arasında tür geçişlerine olanak sağlamıştır.

Yukarıda canlıların dağılışını etkileyen faktörlerin hangisiyle ilgili bilgiye yer verilmemiştir?

- A) İklim değişiklikleri
- B) Kıtaların kayması
- C) İklim özellikleri
- D) Toprak özellikleri
- E) Yer şekilleri

4. Şiddetli kuraklıklar, önceden tahmin edilmesi zor olan ekstrem olaylardır.

Şiddetli kuraklık sonucunda;

- I. canlı türlerinde azalma,
- II. heyelan ve yer göçmelerinde artma,
- III. hidroelektrik üretiminde azalma,
- IV. orman yangınlarında artma

durumlarından hangileri gerçekleşmez?

- A) Yalnız II
- B) Yalnız III
- C) I ve II
- D) II ve III
- E) III ve IV

5. • ABD'deki Central Valley Sulama Projesi

• Türkiye'deki Marmaray Projesi

• BAE'deki Palmiye Adası

• İngiltere - Fransa arasındaki Manş Tüneli

Yukarıda verilen projelerin ortak özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Aynı kıta üzerinde yapılmış olmaları
- B) Doğanın insan üzerinde zorlayıcı etkisi sonucu yapılmaları
- C) Ulaşım faaliyetlerini geliştirmek için yapılmış olmaları
- D) Doğanın doğa üzerindeki etkilerine örnek oluşturmaları
- E) Ekstrem doğa olaylarına neden olmaları

6. İnsanın var olduğu günden beri doğa ile insan arasında karşılıklı etkileşim olmuştur.

Buna göre, aşağıdakilerin hangisinde doğa ve insan etkileşiminin yönü diğerlerinden farklıdır?

- A) Libya Yapay Nehir Projesi'yle ülkenin güneyindeki yer altı sularının, kuzeyindeki tarım alanlarına taşınacak olması
- B) Manş Tüneli yapımından sonra İngiltere ile Fransa arasında demir yolu ulaşımının gerçekleştirilmeye başlanması
- C) Aşırı yağışlar ve hızlı kar erimeleri sonucu oluşan sel ve taşkınların tarım alanlarıyla ev ve iş yerlerini sular altında bırakması
- D) Hollanda'da kıyı kesimlerinin deniz suyu altında kalmasını önlemeye yönelik kıyı koruma setlerinin yapılması
- E) Alp Dağları'nın zorlayıcı etkisini ortadan kaldırmak amacıyla viyadük ve tüneller yapılarak ulaşımın gerçekleştirilmesi

BİLGİ

7.1 - Türkiye'deki Şehirlerin Fonksiyonları

Fonksiyonlarına Göre Şehirler

Tarım Şehirleri: Verimli tarım topraklarının üzerinde veya etrafında kurulan şehirlerdir. Tarım şehirlerinde ayrıca ormancılık, hayvancılık ve balıkçılık gibi ekonomik faaliyetler yapılabilmektedir. Tarım şehirlerine Rize, Giresun, Ordu, Hakkâri, Van, Erzincan, Nevşehir, Ceyhan, Dört Yol, Mut, Tire, Salihli ve Turgutlu şehirleri örnek verilebilir.

Ticaret Şehirleri: Bütün şehirlerde az veya çok ticaret yapılır; ancak bazı şehirlerimizde ticaret faaliyetleri daha ön plandadır. İstanbul, İzmir, Samsun, Adana, Mersin, Bursa, Trabzon, Erzurum, Diyarbakır ve Kayseri önemli ticaret şehirleridir.

Liman Şehirleri: Gelişiminde liman etkisinin daha fazla olduğu şehirlerdir. İstanbul, İzmit, İzmir, Samsun, İskenderun, Mersin ve Antalya şehirleri liman şehirlerine örnek verilebilir.

Sanayi Şehirleri: Ekonomisinde sanayinin ön planda olduğu Zonguldak, Karabük, Karadeniz Ereğlisi, Kırıkkale, Bursa, İzmir, Batman, İskenderun, Gaziantep, İstanbul ve İzmit önemli sanayi şehirleridir.

Askerî Şehirler: Askerî tesislerinin veya ordunun büyük bir kısmının bulunduğu Sarıkamış ve Çorlu şehirleri askerî şehirlere örnektir.

İdari Şehirler: Ülke idaresinin merkezi olan Ankara örnek verilebilir.

Turizm Şehirleri: Doğal veya tarihî değerlere sahip olan turizm şehirlerine Antalya, Alanya, Marmaris, İzmir, İstanbul ve Göreme örnektir.

Maden Şehirleri: Gelişiminde madenlerin etkili olduğu maden şehirlerine Zonguldak, Karabük, Soma ve Batman örnek verilebilir.

Kültür Şehirleri: Eğitim kurumlarının belirgin bir şekilde etkili olduğu kültür şehirlerine Eskişehir, İstanbul, Ankara ve İzmir örnek verilebilir.

Ulaşım Şehirleri: Ana yolların kavşak noktalarında bulunan Ankara, Konya, Afyonkarahisar ve Gaziantep ulaşım şehirlerine örnektir.

Sakin Şehir (Cittaslow)

Sakin şehir, 1999 yılında İtalya'da kurulmuş, uluslararası bir belediyeler birliği hareketidir. Bu hareketin kuruluş amacı, nüfusu 50.000'in altında olan şehirlerin kendi kimliklerine sahip çıkmak ve hızlı küreselleşme sonucu birbirine benzeyen şehirlerin önüne geçmektir. Cittaslow Birliği'nde sakin şehir unvanına sahip 17 şehrimiz bulunmaktadır. Bu şehirler önemli bir turizm potansiyeline sahip olmuşturlardır.

Seferihisar (İzmir)	Şavşat (Artvin)
Eğirdir (Isparta)	Taraklı (Adapazarı)
Gerze (Sinop)	Uzundere (Erzurum)
Gökçeada (Çanakkale)	Yenipazar (Aydın)
Akyaka (Muğla)	Yalvaç (Isparta)
Perşembe (Ordu)	Vize (Kırklareli)
Halfeti (Şanlıurfa)	Göynük (Bolu)
Mudurnu (Bolu)	Ahlat (Bitlis)
Köyceğiz (Muğla)	

Türkiye'de "Sakin Şehir" Unvanına Sahip Şehirler

7.2 - Türkiye'de Kır Yerleşme Tipleri

- İnsanların geçimlerini daha çok tarım, hayvancılık, balıkçılık veya ormancılık gibi ekonomik faaliyetlerden sağladığı, nüfusun az olduğu yerleşim alanlarına **kırsal yerleşme** denir.
- Kırsal yerleşmeleri yerleşme dokusuna göre toplu veya dağınık yerleşmeler şeklinde ayırmak mümkündür. Yer şekillerinin sade ve su kaynaklarının az olduğu iç kesimlerde toplu yerleşmeler yaygın iken yer şekillerinin engebeli ve su kaynaklarının fazla olduğu Kuzey Anadolu Dağları'nın kuzey yamaçlarında dağınık yerleşmeler görülür.
- Türkiye'de kırsal yerleşmeleri; kasaba, köy ve köy altı yerleşmeler şeklinde üçe ayırmak mümkündür.
- Kırsal yerleşmelerden; kasaba, köy ve köy altı yerleşmelerinden çiftlik, divan, mahalle ve mezra sürekli yerleşmeler iken köy altı yerleşmelerinden yayla, ağıl, kom, oba ve dalyan ise geçici yerleşmelerdir.

Kasaba: Köy ile şehir arasında geçiş özelliği gösteren yerleşmelerdir. Genel olarak nüfusu 2.000 - 10.000 arasındadır.

Köy: Türkiye'deki en küçük idari birimdir. Cami, okul, otlak, orman gibi ortak malları bulunan köylerde tarım, hayvancılık, ormancılık ve balıkçılık faaliyetleri yapılır.

Köy Altı Yerleşmeleri

Sürekli Köy Altı Yerleşmeleri

Çiftlik: Bir veya birkaç ev, hayvan barınakları, ambarlar ve tarım arazilerinden oluşan yerleşmelerdir. İç Anadolu, Ege, Akdeniz ve Marmara'da yaygındır.

Divan: Birkaç mahalleden oluşan yerleşmelerdir. Samsun, Bolu, Sakarya, Kocaeli, Ordu ve Sinop'ta yaygındır.

Mahalle: Tarım ve hayvancılıkla uğraşan az sayıda ailenin yaşadığı yerleşmelerdir. Karadeniz, Ege, Marmara ve Akdeniz'de yaygındır.

Mezra: Tarım ve hayvancılığın yapıldığı yerleşmelerdir. Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, İç Anadolu'da yaygındır.

Geçici Köy Altı Yerleşmeleri

Yayla: Yazın gür otlakların bulunduğu yerlerde hayvancılık faaliyetleri yapmak amacıyla kurulan yerleşmelerdir. Günümüzde yaylalar ayrıca önemli turizm alanları hâline gelmiştir. Toroslar ve Kuzey Anadolu Dağları'nda yaygındır.

Ağıl: Küçükbaş hayvanlar için yapılan çevresi çit veya duvarlarla çevrili olan yerleşmelerdir. Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da yaygındır.

Kom: Hayvancılık yapmak için kurulan yerleşmelerdir. Doğu Anadolu'da yaygındır.

Oba: Göçebe yaşayan ailelerin hayvancılık yapmak amacıyla oluşturduğu ve genellikle çadırlardan oluşan yerleşmelerdir. Orta Karadeniz, Toros Dağları ve Doğu Anadolu'da yaygındır.

Dalyan: Deniz, göl veya akarsu kenarlarında balık avlamak veya üretmek için kurulan yerleşmelerdir. Ege ve Akdeniz kıyılarında yaygındır.

TEST 1

7. SEANS: TÜRKİYE'DE ŞEHİRLERİN FONKSİYONLARI VE KIR YERLEŞME TİPLERİ

1. Verimli tarım topraklarının üzerinde veya etrafında kurulan şehirlere tarım şehirleri denir.

Aşağıdaki yerleşmelerden hangisi tarım şehri olarak nitelendirilemez?

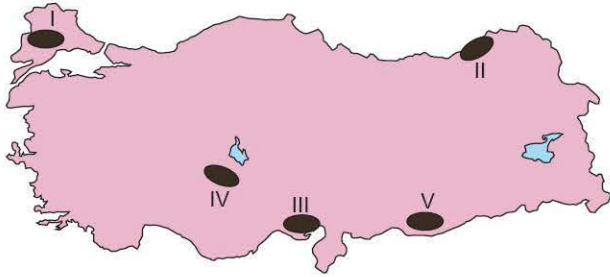
- A) Adana
- B) Bursa
- C) Samsun
- D) İstanbul
- E) Çorum

2. Uluslararası ticarete en fazla kullanılan ulaşım sistemi deniz ulaşımıdır. Bu durum, limana sahip olan şehirlerin ticaret hacmini artırmıştır.

Buna göre, aşağıdaki limanlarımızdan hangisinin dış ticaret hacmi daha fazladır?

- A) Sinop
- B) İstanbul
- C) Bodrum
- D) Bartın
- E) Giresun

3. Arazide eğim ve engebenin az olduğu geniş tarım alanlarına sahip; ancak su kaynakları bakımından fakir olan yerlerde köy ve köy altı yerleşmeleri toplu biçimdedir.

Buna göre, yukarıdaki haritada numaralandırılan alanların hangisinde toplu yerleşme daha azdır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

4. Fırat Nehri üzerine inşa edilen Birecik Barajı nedeniyle bir bölümü sular altında kalan şehir, tarihî taş evleri ve doğal güzellikleriyle Güneydoğunun saklı cenneti olup 2013 yılında "Sakin Şehir" (Cittaslow) olarak seçilmiştir.

Buna göre, yukarıda bahsedilen şehir aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Taraklı (Sakarya)
- B) Uzundere (Erzurum)
- C) Şavşat (Artvin)
- D) Halfeti (Şanlıurfa)
- E) Gerze (Sinop)

5. Ticaretin diğer ekonomik faaliyetlere göre ön planda olduğu yerleşim alanlarına ticaret şehirleri denir. Ticaret şehirlerinin gelişiminde birçok coğrafi faktör etkilidir.

Buna göre, ticaret şehirlerinin gelişiminde aşağıdaki faktörlerden hangisinin etkisi daha azdır?

- A) Ulaşımın elverişli olması
- B) Geniş bir hinterlanda sahip olması
- C) Sanayinin gelişmiş olması
- D) Bulutluluk oranının fazla olması
- E) Çarşı, pazar ve panayırın olması

6. • Genellikle ilkbahar ve yaz mevsimlerinde yüksek kesimlerdeki gür ot topluluklarından hayvancılık faaliyetlerinde yararlanmak amacıyla oluşturulan geçici yerleşmelerdir.
- Toroslar, Kuzey Anadolu Dağları ve Doğu Anadolu'da yaygındır.
- Türkiye'de en yaygın köy altı yerleşmeleridir.

Yukarıda bazı özellikleri verilen kırsal yerleşme aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yayla
- B) Divan
- C) Mezra
- D) Çiftlik
- E) Dalyan

1-D

2-B

3-B

4-D

5-D

6-A

1. Küreselleşmenin etkisiyle meydana gelen hızlı şehirleşme hayatına karşı 1999 yılında İtalya'da kurulan Cittaslow, nüfusu 50.000'in altındaki şehirlerin üye olabileceği uluslararası belediyeler birliğidir. Bu birlikte Türkiye'den de 17 şehir bulunmaktadır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi Cittaslow'a üye şehirlerimizden biri değildir?

- A) Köyceğiz (Muğla)   B) Bafra (Samsun)
C) Ahlat (Bitlis)   D) Eğirdir (Isparta)
E) Seferihisar (İzmir)

2. Şehirlerin fonksiyon özelliklerine göre sınıflandırma yapılırken tarım, sanayi, ticaret, ulaşım, turizm, madencilik, eğitim gibi etkinlikler dikkate alınır. Bazı şehirlerde bu etkinliklerden birkaçı ön planda olabilir.

Buna göre;

- I. Bursa,
II. Adana,
III. İstanbul,
IV. Muğla

verilen şehirlerden hangilerinin hem tarım hem de sanayi şehri olduğu söylenebilir?

- A) I ve II   B) I ve III   C) II ve III
D) II ve IV   E) III ve IV

3. Kırsal yerleşmeler sürekliliklerine göre geçici ve daimi yerleşmeler olarak ikiye ayrılır.

Sürekliliklerine Göre Kırsal Yerleşmeler	
Geçici Yerleşmeler	Daimi Yerleşmeler
1. Yayla	a. Köy
2. Ağıl	b. Çiftlik
3. Divan	c. Mezra
4. Kom	d. Dalyan

Buna göre, yukarıdaki tabloda sürekliliklerine göre sınıflandırılan kırsal yerleşmelerden hangileri yanlış verilmiştir?

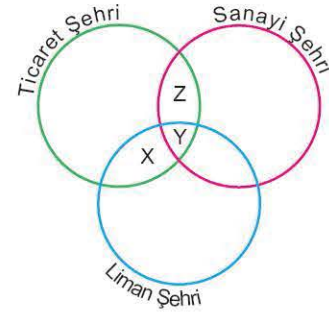
- A) 1 – c   B) 2 – a   C) 2 – b
D) 3 – d   E) 4 – d

4. Bir şehrin kurulup gelişmesinde ekonomik faaliyetlerin etkisi oldukça fazladır.

Buna göre, aşağıdaki şehirlerden hangisinin gelişmesinde yer altı kaynaklarının çıkarımı daha fazla etkili olmuştur?

- A) Turgutlu   B) Dargeçit   C) Soma
D) Sarıkamış   E) Göreme

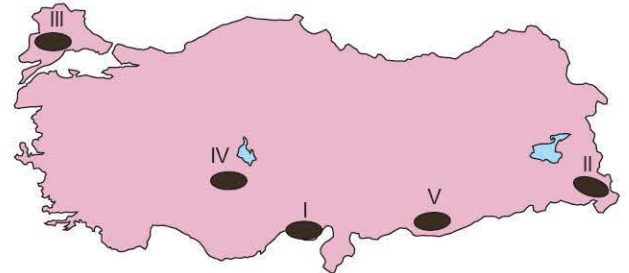
5. Aşağıdaki şemada X, Y ve Z şeklinde verilen şehirler fonksiyonel özelliklerine göre sınıflandırılmıştır.

Buna göre; X, Y ve Z ile gösterilen alanlarda yer alan şehirler aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

X	Y	Z
A) İstanbul	Konya	Isparta
B) İzmir	Şanlıurfa	Edirne
C) Ankara	İstanbul	Samsun
D) Zonguldak	Gaziantep	Muğla
E) Trabzon	İzmir	Kayseri

6. Geniş araziler üzerine kurulmuş, yer şekillerinin sade olduğu yerlerde bulunan köy altı yerleşmelerine çiftlik denir. Bu yerleşmelerde tarım ve hayvancılık ön plandadır.

Yukarıdaki haritada numaralandırılmış alanların hangisinin çiftlik yerleşmelerine daha az rastlanılır?

- A) I   B) II   C) III   D) IV   E) V

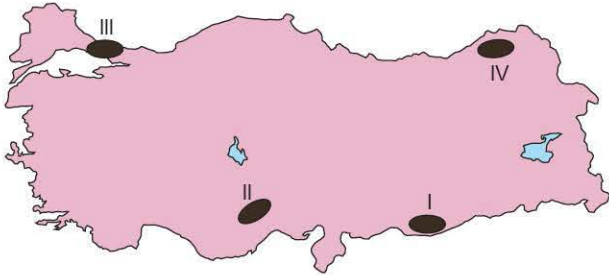
1. Aşağıdakilerden hangisi köy altı yerleşmelerinin kurulmasında etkili olan faktörlerden biri değildir?

- A) Toprağı olmayan ailelere devletin toprak vermesi
- B) Tarım alanlarının yerleşim alanlarına uzak olması
- C) Hayvanları otlatma alanlarının yetersiz olması
- D) Aileler arasında yaşanan anlaşmazlıkların olması
- E) Sanayi ve ticaret faaliyetlerinin hızlı gelişmesi

2. Doğu Karadeniz'de dağınık yerleşme dokusunun oluşmasında aşağıdakilerden hangisi etkili olmuştur?

- A) Su kaynaklarının fazla ve arazinin engebeli olması
- B) Çay tarımının yaygın ve balıkçılığın gelişmiş olması
- C) Karışık yapraklı ormanların ve dağ çayırlarının görülmesi
- D) Nüfus yoğunluğunun az ve göç hareketlerinin fazla olması
- E) Akarsu enerji potansiyelinin fazla olması ve heyelan set göllerinin bulunması

3.

Yukarıdaki haritada numaralandırılmış alanların hangilerinde yayla yerleşmelerine rastlanılır?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) II ve IV
- E) III ve IV

4. Deniz, göl ya da akarsu kenarlarında balık avlamak veya üretmek için kurulan, Batı Anadolu ve Akdeniz kıyılarında yaygın görülen geçici köy altı yerleşim birimi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yayla
- B) Kom
- C) Dalyan
- D) Oba
- E) Divan

5. Ekonomisinde sanayinin ön planda olduğu şehirlere sanayi şehirleri denir. Bu tür şehirlerde çalışan nüfusun önemli bir kısmı sanayi alanında çalışmaktadır.

Buna göre, aşağıdaki şehirlerden hangisi sanayi şehirlerine örnek verilemez?

- A) Gaziantep
- B) Giresun
- C) İzmit
- D) İskenderun
- E) Bursa

6. Türkiye'de sakin şehirlerin ortak özellikleri arasında;

- I. gelenek ve göreneklerini korumaları,
  - II. sanayi sektöründe çalışan nüfus oranının fazla olması,
  - III. aynı coğrafi bölgede bulunmaları,
  - IV. ekolojik döngüye müdahalenin fazla olması
- verilenlerden hangileri yer alır?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız III
- C) I ve II
- D) II ve III
- E) III ve IV

BİLGİ

17.1 - Türkiye'nin İşlevsel Bölgeleri

Yeryüzünün doğal, beşerî ve ekonomik özellikleri bakımından kendi içerisinde benzer özellikler taşıyan alanlara **bölge** denir. Türkiye'de bölgeler; şekilsel (formal) ve işlevsel (fonksiyonel) bölgeler olmak üzere ikiye ayrılabilir.

Şekilsel Bölge

Doğal Şekilsel Bölge: Sınıflandırılmada yer şekilleri, iklim, su ve toprak gibi doğal unsurlara göre belirlenen bölgelere **doğal şekilsel bölgeler** denir.

Beşerî Şekilsel Bölge: Sınıflandırılmada tarım, sanayi, nüfus ve yerleşme gibi beşerî unsurlara göre belirlenen bölgelere **beşerî şekilsel bölgeler** denir.

İşlevsel Bölge

İşlevsel Yönetim Bölgeleri: Devletin ülkeyi daha kolay yönetmesi, devlet hizmetlerinin ülkenin geneline ulaşması için oluşturulan ve yönetilen bölgelere **işlevsel yönetim bölgeleri** denir. Türkiye'de yönetim; yerel ve merkeze bağlı yönetimler olmak üzere ikiye ayrılır. Muhtarlıklar ve belediyeler yerel yönetimler iken valilik ve kaymakamlıklar merkeze bağlı yönetimlerdir.

İşlevsel Hizmet Bölgeleri: Eğitim, sağlık, güvenlik, ticaret, barınma, eğlence, ulaştırma ve turizm gibi faaliyetlerin oluşturduğu bölgelere **işlevsel hizmet bölgeleri** denir. Ülkemizde hizmetlerin ülke geneline ulaşması için oluşturulan devlet kurumları vardır. Bunlar; Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, Karayolları Genel Müdürlüğü, Orman Genel Müdürlüğü, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğüdür.

İşlevsel İstatistik Bölgeleri: Ülkelerin kalkınabilmesi için yapılan planlamalarda istatistik verileri önemli bir paya sahiptir. Türkiye'nin her türlü sosyoekonomik yapısındaki verileri Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) elde etmektedir.

İşlevsel Plan (Proje) Bölgeleri: Ülkemizde bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının giderilmesi için önemli çalışmalar yapılmış ve yapılmaktadır. Bölgesel kalkınma planlarının amacı; ekonomiyi canlandırmak ve bölge insanının refah seviyesini yükseltmektir.

17.2 - Türkiye'nin Bölgesel Kalkınma Projeleri

Ülkemizde bölgeler arası gelişmişlik farkını gidermek ve bölgeleri kalkındırmak için 6 büyük proje hayata geçirilmiştir.

Türkiye'nin Bölgesel Kalkınma Projeleri

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)

- Türkiye'nin ilk kalkınma projesi olan Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP); Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin, Diyarbakır, Batman, Siirt, Şırnak ve Kilis illerinin tamamını veya bir kısmını içermektedir.
- GAP'ın amaçları arasında; sulama ve enerji projeleri ile sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan bölgenin kalkınması hedeflenmiştir.

Doğu Karadeniz Projesi (DOKAP)

- Doğu Karadeniz Projesi (DOKAP); Artvin, Bayburt, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Samsun, Tokat ve Trabzon'u kapsamaktadır.
- DOKAP'ın amaçları arasında; bölgenin sosyokültürel gelişimini sağlamak, bölgeyi ekonomik açıdan güçlendirmek, ulaşım ve iletişim hizmetlerini güçlendirmek, özellikle kıyı kesimlerde ürün çeşitliliğini artırmak, yaylacılık başta olmak üzere turizm faaliyetlerini geliştirmek ve doğal kaynakları verimli kullanmayı hedeflemek yer alır.

Yeşilirmak Havzası Gelişim Projesi (YHGP)

- Yeşilirmak Havzası Gelişim Projesi (YHGP); Amasya, Çorum, Samsun ve Tokat illerini kapsamaktadır. Samsun ve Tokat illeri hem Doğu Karadeniz Projesi (DOKAP) hem de Yeşilirmak Havzası Gelişim Projesi (YHGP) kapsamında yer almaktadır.
- YHGP'nin amaçları arasında; Yeşilirmak Nehri ve kollarında var olan su kirliliğini tespit edip bunun önlemini almak, erozyon ile mücadele etmek, Yeşilirmak'ın akış rejimini düzenlemek, ekonomik ve sosyokültürel anlamda kalkınmayı sağlamak için çalışmalar yapmak yer alır.

Doğu Anadolu Projesi (DAP)

- Doğu Anadolu Projesi (DAP); Erzurum, Erzincan, Hakkâri, Iğdır, Kars, Ağrı, Ardahan, Bingöl, Bitlis, Elazığ, Malatya, Muş, Tunceli, Van ve Sivas illerini kapsamaktadır.
- DAP'ın amaçları arasında; tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin verimliliğini artırmak, kişi başına düşen geliri ve bölge halkının refah seviyesini artırmak, bölge dışına olan göç hareketlerini azaltıp göçlere bağlı olarak ortaya çıkan sorunları en aza indirmek, bölgenin altyapı, kentleşme ve çevre koruma sorunlarını gidermek yer alır.

Zonguldak Bartın Karabük Projesi (ZBK)

- Zonguldak Bartın Karabük Projesi (ZBK), yeni iş alanlarını oluşturmak için hazırlanan bir projedir.
- ZBK kapsamında yer alan iller, taş kömürü ve yer altı kaynakları bakımından zengin olup temel geçim kaynakları demir - çelik sanayisi ve madenciliktir; ancak bu sektörde yaşanan problemler nedeniyle istihdam oranlarında düşüşler yaşanmaktadır.
- ZBK'nin amaçları arasında; bölgede özelleştirilen veya küçültme kararı alan sanayi ve madencilik firmalarındaki değişimlerin sonucunda meydana gelen sosyoekonomik sorunları belirleyip önlem almak, yeni iş alanları oluşturmak, bölge dışına göçü azaltmak, tarım ve ormancılık faaliyetlerinin verimliliği artırmak ve bölgede gelecek dönemlerde yapılacak yatırımları planlayıp hazırlıklara başlamak yer alır.

Konya Ovası Projesi (KOP)

- Konya Ovası Projesi (KOP); Konya, Karaman, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir, Kırıkkale ve Yozgat illerini kapsamaktadır.
- KOP'un amaçları arasında; tarımda değişimi ve sürdürülebilirliği sağlayan sanayi, ticaret, enerji ve ulaşım sektörlerini güçlendirmek, eğitim, sağlık ve sosyokültürel alanlarda iyileştirmeler yapmak, bölgenin diğer bölgelerle olan gelişmişlik farkını azaltmak ve bölge halkının refah seviyesini artırmak yer alır.

1. Aşağıdakilerden hangisi Yeşilirmak Havzası Gelişim Projesi'nin amaçları arasında yer almaz?

- A) Yeşilirmak ve yan kollarında var olan kirlilik alanlarına karşı önlem almak
- B) Erozyonla mücadele etmek için çalışmalar yapmak
- C) Yeşilirmak Nehri'nin akış rejimini düzene sokmak için çalışmalar yapmak
- D) Yayla turizmi açısından Türkiye'nin en önemli turizm alanı hâline getirmek
- E) Ekonomik kalkınmayı ve sosyokültürel alanda gelişmeyi sağlamak için çalışmalar yapmak

2. Güneydoğu Anadolu Projesi'nden sonra en büyük sulama yatırımı olma özelliği taşıyan Konya Ovası Projesi (KOP) için hazırlanan ve 2014 - 2018 yılları için hedeflenen eylem planının ana eksenleri arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

- A) Beşerî ve sosyal yapının güçlendirilmesi
- B) Ekonomik yapının güçlendirilmesi
- C) Toprak ve su kaynaklarının sürdürülebilir kullanılması
- D) Tarım ürünleri ithalatının artırılması
- E) Altyapının ve şehirleşmenin geliştirilmesi

3. Güneydoğu Anadolu Projesi, bölgenin gelir düzeyini ve hayat standardını yükseltmeyi hedeflemektedir.

Aşağıdaki şehirlerimizden hangisi bu proje kapsamında yer almaz?

- A) Batman
- B) Diyarbakır
- C) Kilis
- D) Şırnak
- E) Hakkâri

4. Genelde benzer özellikler taşıyan yeryüzü parçaları veya mekânlara bölge denir. Somut veriler ışığında sınıflandırılmış bölgelere şekilsel bölgeler denir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi şekilsel bölgelere örnek gösterilebilir?

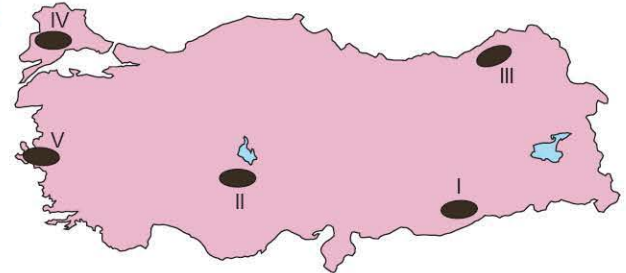
- A) Marmara Ovalık Bölgesi
- B) İstanbul Büyükşehir Belediyesi Bölgesi
- C) Akdeniz Ticaret Bölgesi
- D) Devlet Su İşleri Ankara İl Müdürlüğü Bölgesi
- E) Konya Meteoroloji Bölge Müdürlüğü Bölgesi

5. Bölgeler arası kalkınma farklılıklarının giderilmesinde bölgesel planlama yaklaşımı kullanılmış ve önemli sonuçlar elde edilmiştir.

Buna göre, işlevsel plan (proje) bölgeleri arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

- A) Zonguldak Bartın Karabük Projesi
- B) Marmaray Projesi
- C) Güneydoğu Anadolu Projesi
- D) Yeşilirmak Havzası Gelişim Projesi
- E) Doğu Karadeniz Projesi

6.

Yukarıda verilen yerlerden hangisinde yaylacılık turizmini geliştirmeye yönelik bölgesel kalkınma çalışmaları yapılmaktadır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

1-D

2-D

3-E

4-A

5-B

6-C

1. Türkiye'nin önemli bölgesel kalkınma projelerinden biri Zonguldak, Bartın, Karabük (ZBK) Projesi'dir.

Aşağıdakilerden hangisi bu proje ile gerçekleştirilmek istenen amaçlardan biri değildir?

- A) Demir - çelik sanayinin modernize edilmesi
- B) Filyos'ta liman yapılarak ham maddelerin ucuza taşınmasının sağlanması
- C) Kıyı bölgelerinde oteller yapılarak plaj turizminin geliştirilmesi
- D) Hayvancılığın geliştirilmesi
- E) Atıkların değerlendirilerek yeniden üretim sürecine kazandırılması

2. Türkiye'nin sahip olduğu potansiyeli harekete geçirmeye, bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmaya yönelik birçok kalkınma projesi hayata geçirilmiştir.

Aşağıdakilerden hangisi Doğu Anadolu Projesi'nde planlanan hedefler arasında yer almaz?

- A) Sosyal ve beşerî altyapıyı güçlendirmek
- B) Ulaşım, şehirleşme ve hizmet sektörlerini geliştirmek
- C) Bölgeyi Türkiye'nin en önemli sanayi bölgesi hâline getirmek
- D) Tarım ve hayvancılık sektörlerinin verimliliğini artırmak
- E) Bölge içinde sermaye birikimi sağlamak

3. Ülkemizde ekonomik açıdan yeterince gelişmemiş ancak kalkınma potansiyeline sahip bölgeler mevcuttur. Bu tür bölgelerin gelişmesi için bölgesel kalkınma projeleri yapılmaya başlanmıştır.

Bu projelerin hayata geçirilmesi ile söz konusu bölgelerde;

- I. tarım ve hayvancılığın gelişmesini sağlamak,
- II. kişi başına düşen millî geliri artırmak,
- III. ham maddesi yurt dışından getirilen tesisler kurmak,
- IV. sermaye birikimini bölge içinde sağlamak

özelliklerinden hangilerinin amaçlandığı söylenemez?

- A) Yalnız III
- B) Yalnız IV
- C) I ve II
- D) II ve III
- E) III ve IV

4. Beşerî şekilsel bölgeler oluşturulurken;

- I. tarım,
- II. nüfus,
- III. toprak,
- IV. iklim

unsurlardan hangileri kullanılmaz?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) II ve IV
- E) III ve IV

5. Aşağıdaki haritada Yeşilirmak Havzası Gelişim Projesi kapsamında yer alan iller koyu renkle taranarak verilmiştir.

Buna göre, aşağıdaki illerden hangisi Yeşilirmak Havzası Gelişim Projesi kapsamında yer alan illerden biri değildir?

- A) Amasya
- B) Erzincan
- C) Çorum
- D) Samsun
- E) Tokat

6. Yeryüzünde doğal, beşerî ve ekonomik özelliklerine göre benzerlik gösteren alanlar diğer alanlardan ayrılacak şekilde sınıflandırılmıştır. Bu tür alanlara bölge denir. Bölgeler temel özelliklerine göre şekilsel (formal) bölgeler ve işlevsel (fonksiyonel) bölgeler olmak üzere iki gruba ayrılırlar.

Buna göre, aşağıda verilen bölgelerden hangisi işlevsel (fonksiyonel) bölgelere örnek oluşturmaz?

- A) Türkiye İstatistik Kurumu
- B) Karayolları Genel Müdürlüğü
- C) Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Birliği
- D) Türkiye Akdeniz İklim Bölgesi
- E) Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü

1. Türkiye'nin en büyük bölgesel kalkınma projelerinden biri Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)'dir. Bu proje önemli oranda gerçekleştirilmiş ve bölgenin kalkınmasına önemli katkılar sağlamıştır.

Buna göre, Güneydoğu Anadolu Projesi'yle aşağıdakilerin hangisinin bölgede gerçekleştiği söylenemez?

- A) İş olanakları artmıştır.
B) Endüstriyel tarım ürünleri üretimi artmıştır.
C) Bölge dışına olan göçler artmıştır.
D) Sulanabilen tarım alanları artmıştır.
E) Bölgenin millî gelir içindeki payı artmıştır.

2. I. Yazların sıcak ve kurak geçmesi
II. Güneşli gün sayısının az olmasından dolayı çay tarımının yaygın olması
III. Makineli tarıma elverişli tarım alanlarının fazla olması
IV. Taş kömürü ve bor mineralleri bakımından zengin olması
Yukarıdakilerden hangileri Konya Ovası Projesi kapsamındaki bölgenin özellikleri arasında yer alır?

- A) I ve II
B) I ve III
C) II ve III
D) II ve IV
E) III ve IV

3. • Proje kapsamında yapılan barajlardan en önemlileri Karakaya ve Atatürk barajlarıdır.
• Türkiye pamuk üretiminin yarısından fazlasını karşılamaktadır.
• 1970'lerde sadece sulama ve hidroelektrik enerji üretimi amaçlı başlayan bu proje 1989'da yasal dayanağına kavuşarak sosyoekonomik şartları iyileştirmeyi hedefleyen, Türkiye'nin ilk bölgesel kalkınma projesini oluşturmuştur.

Yukarıda özellikleri verilen bölgesel kalkınma projesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Güneydoğu Anadolu Projesi
B) Doğu Karadeniz Projesi
C) Yeşilirmak Havzası Gelişim Projesi
D) Doğu Anadolu Projesi
E) Konya Ovası Projesi

4. Bir bölgenin sınırları belirlenirken nüfus, yerleşme, ekonomik faaliyetler vb. özelliklerin göz önünde bulundurulduğu bölgele-re beşerî şekilsel bölge denir.

Buna göre, yukarıdaki haritada numaralandırılarak verilen yerlerden hangisi yoğun nüfuslu bölgeler arasında yer alır?

- A) I
B) II
C) III
D) IV
E) V

5. Aşağıdaki illerden hangisi Konya Ovası Projesi kapsamında yer alan illerden biri değildir?

- A) Aksaray
B) Karaman
C) Niğde
D) Manisa
E) Nevşehir

6. Aşağıda verilenlerden hangisi Yeşilirmak Havzası Gelişim Projesi'nin amaçları arasında yer almaz?

- A) Yeşilirmak ve kollarında var olan kirlilik alanlarını tespit edip önlem almak
B) Proje alanında erozyonla mücadele etmek için çalışmalar yapmak
C) Bölgenin diğer bölgelerle olan gelir farklılıklarını artırmak
D) Ekonomik ve sosyokültürel kalkınmayı sağlamak için çalışmalar yapmak
E) Yeşilirmak'ın akış rejimini düzenleyici çalışmalar yapmak

22 - İlk Kültür Merkezleri

Mezopotamya Medeniyetleri

- Dicle ve Fırat nehirlerinin çevresinde kurulan önemli bir tarım medeniyetidir.
- Sümerler, Akadlar, Elamlar, Asurlular ve Babililer bu uygarlığın ilk medeniyetleridir.
- Mezopotamya Medeniyetleri, Sümerlerin meydana getirdiği yüksek temeller üzerine kurulmuştur. MÖ 3500 yıllarında yazı icat edilmiş olup bilinen ilk okur-yazar topluluktur.

Mısır Medeniyeti

- Afrika Kıtası'nın kuzeydoğusunda Nil Nehri'nin çevresindeki verimli tarım topraklarında kurulan ve çevresi çöllerle kaplı olduğundan diğer medeniyetlerle pek etkileşime girmeyen özgün bir medeniyettir.
- Astronomi, matematik ve geometri alanlarında ileri gitmişlerdir. Resim yazısı denilen hiyeroglif yazısını, yazı yazmak için de papirüs kâğıdını kullanmışlardır.

Akdeniz Medeniyetleri

- Akdeniz kıyılarında kurulup gelişmiştir.
- Tarım topraklarının az olmasından dolayı liman olmaya elverişli ada ve yarımadalarda gelişme göstermiştir. Gemi yapımı, balıkçılık ve deniz ticareti önemli geçim kaynakları arasında yer alır.
- İyonya, Lidya, Yunan, Fenike ve Roma bu uygarlığın önemli medeniyetleridir. Bu uygarlıkların ticaretle uğraşması farklı uygarlıklarla kültürel etkileşiminin gerçekleşmesini sağlamıştır.

İnka Medeniyeti

- Güney Amerika'nın batı kıyısı boyunca uzanan And Dağları'nın üzerinde 12 ve 16. yüzyıllar arasında yaşamış ve büyük imparatorluk hâlini almış bir medeniyettir.
- Taş işçiliğinde ilerlemiş olan İnkalar, Dünya'nın Yeni Yedi Harikası'ndan biri olan Machu Picchu Antik Kenti'ni inşa etmişlerdir. 1532 yılında İspanyollar tarafından yıkılmışlardır.

Aztek Medeniyeti

- Orta Amerika'da yer alan bugünkü Meksika'nın sınırları içerisinde 14 ve 16. yüzyıllar arasında hüküm sürmüşlerdir. Aztekler 16. yüzyılda İspanyollar tarafından ortadan kaldırılmıştır.
- Tarımda modern yöntemler kullanan Aztekler, kendilerine ait bir dine, takvime ve alfabeyle sahiplerdir.

Maya Medeniyeti

- Orta Amerika'da yer alan bugünkü Meksika'nın güneyindeki Yukatan Yarımadası'nda kurulmuştur.
- En önemli geçim kaynakları tarım ve hayvancılıktır. En önemli tarım ürünleri ise mısır ve kakaodur.
- Tapınak, piramit ve çeşitli sanat eserleri inşa etmişlerdir. Taş işçiliğinde ilerlemiş olup yapı malzemesi olarak genellikle kireç taşı kullanılmışlardır.

Hint Medeniyeti

- İndus ve Ganj nehirlerinin çevresindeki verimli tarım topraklarında kurulmuştur.
- Hintliler sıfır rakamını bulmuşlardır. Bu medeniyetin en önemli toplumsal kurumu "kast sistemi"dir.
- Birçok din ve millete ev sahipliği yapmıştır.

Çin Medeniyeti

- Dünya'nın en eski medeniyetlerinden olan Çin Medeniyeti, Sarı Irmak ve Gök Irmak nehirlerinin çevresindeki verimli tarım topraklarında kurulmuştur.
- En önemli geçim kaynakları; tarım, ipek böcekçiliği ve ticarettir.
- İnsanlık tarihine yön veren barut, mürekkep, matbaa, pusula ve kâğıt gibi buluşları ortaya çıkaran medeniyettir.

1. Aşağıdakilerden hangisi ilk medeniyetlerin kurulduğu yerlerin ortak özelliklerinden biri değildir?

- A) Genellikle isimlerini kuruldukları bölgeden almışlardır.
- B) Yer şekilleri dağlık ve engebeldir.
- C) Tarım açısından verimli topraklara sahiplerdir.
- D) Su kaynakları bakımından zengin alanlardır.
- E) Sıcaklık şartlarının insan yaşamına elverişli olduğu yerlerdir.

2. I. Hint
II. Aztek
III. Çin
IV. Maya

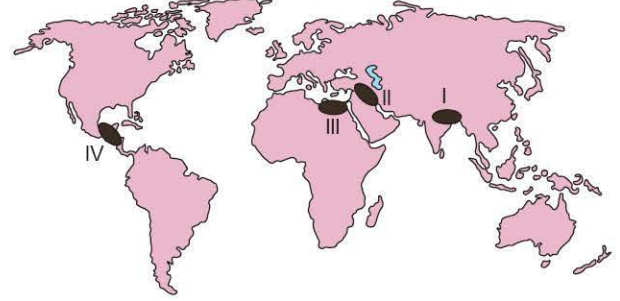
Yukarıda verilen medeniyetlerden hangileri Asya Kıtası'nda kurulmamıştır?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) II ve IV
- E) III ve IV

3. • Kâğıt, barut ve pusulayı icat etmişlerdir.
• Sarı Irmak ve Gök Irmak nehirleri çevresinde kurulmuşlardır.
• Porselen yapımı ve ipekli dokumacılıkta ileri gitmişlerdir.
Yukarıda bazı özellikleri verilen uygarlık aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Aztek Uygarlığı
- B) İnka Uygarlığı
- C) Çin Uygarlığı
- D) Hint Uygarlığı
- E) Maya Uygarlığı

4. Aşağıda bazı medeniyetlerin kuruldukları bölgeler numaralandırılarak verilmiştir.

Buna göre, haritada verilen medeniyetlerin doğru sıralanışı aşağıdakilerden hangisidir?

	I	II	III	IV
A)	Aztek	Maya	Hint	Mezopotamya
B)	Hint	Mezopotamya	Mısır	Aztek
C)	Hint	Mısır	Mezopotamya	İnka
D)	Çin	Mısır	İnka	Mezopotamya
E)	Hint	İnka	Aztek	Maya

5. Tarihteki ilk şehirler Mezopotamya, Mısır ve Güneydoğu Asya'da bulunan büyük akarsuların etrafında kurulmuştur.

Bu durum, ilk şehirlerin ortaya çıkmasında aşağıdaki ekonomik faaliyetlerden hangisinin daha önemli olduğunu gösterir?

- A) Avcılık
- B) Tarım
- C) Hayvancılık
- D) Ticaret
- E) Sanayi

6. Aşağıda bazı medeniyetler ve bu medeniyetlerin kurulduğu bölgeler eşleştirilmiştir.

- I. Mısır Medeniyeti → Nil Nehri çevresi
- II. Hint Medeniyeti → Kayalık Dağları
- III. Maya Medeniyeti → Orta Amerika
- IV. Aztek Medeniyeti → Akdeniz ve çevresi

Buna göre, verilen eşleştirmelerden hangileri yanlıştır?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) II ve IV
- E) III ve IV

1. Dünya'da ilk medeniyetlerin doğduğu ve gelişme gösterdiği alanlar ilk kültür bölgeleri olarak tanımlanır.

Aşağıdakilerden hangisi ilk kültür bölgelerinden değildir?

- A) Ganj Nehri çevresi
- B) Gök Irmak çevresi
- C) Nil Nehri çevresi
- D) Mezopotamya
- E) Kongo Nehri çevresi

2. İlk kültür ve medeniyetlerin geliştiği bölgelerin ortak özellikleri arasında;

- I. su kaynaklarına yakın olması,
- II. verimli tarım alanlarına yakın olması,
- III. avcılık ve toplayıcılığın gelişmiş olması,
- IV. yüksek alanlarda kurulmuş olmaları

özelliklerinden hangileri yer alır?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) II ve IV
- E) III ve IV

3. İlk yerleşim birimlerinde ekonomik faaliyetler, günümüzdeki yerleşmelere göre çok daha sınırlıydı.

Buna göre, ilk yerleşim birimlerinde aşağıdaki ekonomik faaliyetlerden hangileri en önemli geçim kaynakları olmuştur?

- A) Tarım - Turizm
- B) Tarım - Ticaret
- C) Turizm - Sanayi
- D) Ticaret - Sanayi
- E) Sanayi - Tarım

4. Aşağıdakilerden hangisi Akdeniz uygarlıklarının kurulmasında temel etken olmuştur?

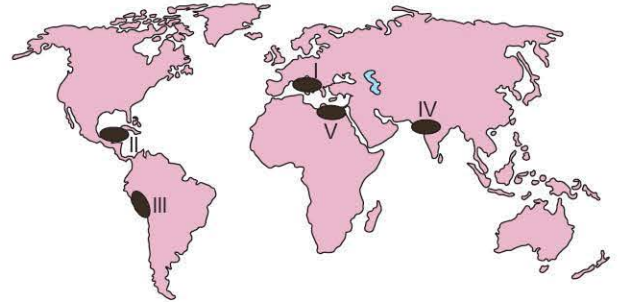
- A) Liman olmaya elverişli ada ve yarımadaların bulunması
- B) Yer altı kaynaklarının zengin olması
- C) Bitki örtüsünün maki olması
- D) Yer şekillerinin çeşitli olması
- E) Çöl rüzgârlarına açık olması

5. Nil Nehri etrafında kurulmuş olan Mısır Medeniyeti'nin diğer medeniyetlerle etkileşimi az olmuştur. Bu nedenle Mısır Medeniyeti kendine özgü özelliklere sahiptir.

Aşağıdakilerden hangisi Mısır Medeniyeti'nin diğer medeniyetlere göre kendine has özelliklerinin daha fazla olmasının nedenidir?

- A) En eski medeniyet olması
- B) Irmak boyunca kurulmuş olması
- C) Etrafının çöllerle kaplı olması
- D) Topraklarının verimli olması
- E) Yer şekillerinin sade olması

6.

Yukarıdaki Dünya haritasında gösterilen numaralı alanlarda kurulan medeniyetler aşağıdakilerden hangisinde yanlış eşleştirilmiştir?

- A) I - Akdeniz
- B) II - Aztek
- C) III - İnka
- D) IV - Hint
- E) V - Mezopotamya

1. Aşağıda verilen İlk Çağ uygarlıklarından hangisi etkileşime kapalı olduğu için kültürel özgünlük bakımından daha fazla öge barındırmaktadır?

- A) Mısır   B) Mezopotamya   C) Çin
D) Yunan   E) Hint

2. Zengin ekonomik kaynakları ve kalabalık nüfus yapısına rağmen millet şuurunun ve ortak bir kültürün Hint Medeniyeti'nde gelişmemesinin en önemli nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Muson ikliminin etkili olması
B) Çin Medeniyeti'ne kapılarını kapatması
C) Kast sistemine dayalı bir sınıf yapısının bulunması
D) Kurulduğu yerde yer şekillerinin engebeli olması
E) İskender İmparatorluğu'nun egemenliği altına girmesi

3. I. Urgakina Kanunları adı verilen tarihteki ilk yazılı kanunları hazırlamışlardır.
II. Parayı icat ederek ticaretin gelişmesine katkı sağlamışlardır.
III. Ahiret inancının etkisiyle mummyacılık, kimya, tıp ve eczacılıkta ilerlemişlerdir.

Yukarıda verilen özellikler, aşağıdaki medeniyetlerden hangilerine ait özelliklerdir?

	I	II	III
A) Mısır	Hitit	Asur	
B) Sümer	Babil	Urartu	
C) Lidya	Fenike	İyonya	
D) Sümer	Lidya	Mısır	
E) Persler	Babil	Akad	

4. İlk medeniyetler arasındaki coğrafi uzaklık karşılıklı etkileşimi zorlaştırmıştır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisinde verilen ilk medeniyetler arasındaki etkileşimin daha fazla olduğu söylenebilir?

- A) İnk - Hint
B) Mezopotamya - Mısır
C) Maya - Mısır
D) Çin - Aztek
E) Mezopotamya - İnk

5. Dünya'nın en eski medeniyetlerinden biri de Mısır Medeniyeti'dir. **Aşağıdakilerden hangisi Mısır Medeniyeti'ne ait özelliklerden biri değildir?**

- A) Kuzey Afrika'da Nil Nehri etrafında kurulmuştur.
B) Mezopotamya Uygarlığı'ndan etkilenmiştir.
C) Verimli toprakları ve uygun iklim koşulları nedeniyle yılda iki kez ürün alınabilmesi uygarlığın kurulmasında etkili olmuştur.
D) Nil Nehri'nin üzerinde ulaşımın yapılabilmesi bu uygarlığa büyük katkı sağlamıştır.
E) Yazı ilk defa Mısırlılar tarafından bulunmuştur.

6. I. Geniş düzlüklerde kurulan bu uygarlık tarımda sulama kanalları inşa etmiş, bataklıkları kurularak tarım alanı hâline getirmiştir. Ayrıca bu uygarlıkta kurak iklim koşulları tarım için sulamayı zorunlu kılmıştır.
II. Tarıma dayalı bu uygarlıkta, nehir üzerinde ulaşım yapılmış, astronomide ileri gidilmiştir. Taşkınları hesaplamak için pozitif bilimler geliştirilmiştir.
III. Yüksek dağlık alanlarda kurulmuştur. Astronomide ileri gidilmiştir. Güneş'in hareketleri incelenmiştir.
IV. Kapalı ve özgün bir medeniyettir. Akarsu boylarına kurulmuştur. Porselen yapımı, barut ve pusulayı icat etmişlerdir.

Yukarıda özellikleri verilen medeniyetler arasında aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Mısır   B) Mezopotamya   C) Aztek
D) İnk   E) Çin

BİLGİ

23 - Kültür Bölgelerinin Oluşumu ve Dağılışı

Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde ortaya çıkan bütün maddi ve manevi unsurlar ile bunları sonraki nesillere iletmeye kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütününe **kültür** denir. Kültürün ortaya çıktığı ve dünyaya yayıldığı yere **kültür ocağı** denir.

Kültürün başlıca özellikleri; toplumsal olması, dinamik olması, öğrenilebilir olması, aktarılabilir olması, birleştirici özelliğe sahip olması ve belli kurallarının olmasıdır.

Farklı toplumlarda farklı özelliklere sahip olan kültürün maddi (somut) ve manevi (soyut) unsurları vardır.

NOT

Geçmişte oluşturulmuş, evrensel değerlere sahip olan anıt, mabet, heykel, kale ve saray gibi somut değerler ile sanatsal değerler, dil, din, ahlak kuralları, örf ve âdetler gibi soyut değerlere **kültürel miras** denir.

Dünyada birbirinden farklı birçok kültür bulunmaktadır. Bu kültürler Batı (Avrupa), Latin Amerika, Slav - Rus, İslam, Afrika, Şark (Doğu) Hint ve Pasifik kültürleri şeklinde sınıflandırılabilir.

Dünya üzerindeki büyük kültür bölgeleri

Batı (Avrupa) Kültür Bölgesi

- Kapladığı alan bakımından dünyanın en büyük kültür bölgesidir.
- Coğrafi keşifler ve sömürgecilik faaliyetleriyle yayılmıştır.
- En yaygın din Hristiyanlıktır.

Latin Amerika Kültür Bölgesi

- Kuzey Amerika'nın güney kesimi ile Güney Amerika'yı içine alan kültür bölgesidir. Bu alandaki kültürel yapı genel olarak sömürgeciliğe bağlı olarak şekillenmiştir.
- İspanyollar ve Portekizliler Avrupa'nın kültürünü bu alana taşımışlardır.

Slav - Rus Kültür Bölgesi

- Slav - Rus kültürünün kültür ocağı Ukrayna'dır. Doğu Avrupa'dan Rusya'nın doğu kıyılarına kadar uzanan bu kültür bölgesi İslami etkiden dolayı güneye kadar inmemiştir.
- Slav - Rus toplulukları sosyalist kültürün etkisi altında gelişmiştir.

İslam Kültür Bölgesi

- İslam kültürünün kültür ocağı Mezopotamya ve Nil Nehri kıyısıdır. Orta Doğu'da biçimlenen İslam kültürünün coğrafi konumundan dolayı etki alanı geniştir. Orta Doğu aynı zamanda Musevilik ve Hristiyanlığın da ortaya çıktığı bölgedir.

Afrika Kültür Bölgesi

- Büyük Sahra Çölü'nün güneyini oluşturan Afrika kültürü bölgesinde 2000'den fazla etnik topluluk bulunmaktadır.
- Kültür bölgesi uzun süre dışa kapalı kalmıştır. Bu durum yerel kültürlerin korunmasını sağlamıştır.
- Tarım, hayvancılık, avcılık ve toplayıcılık kültür bölgesinin ekonomik yapısını oluşturmakla beraber yoksulluğun ve kıtlığın önemli bir sorun olduğu bölgedir.

Şark (Doğu) Kültür Bölgesi

- Asya Kıtası'nın doğu kesiminden oluşmaktadır.
- Dünya nüfusunun büyük bir kesimini içine alan Şark (Doğu) kültür bölgesi ilk uygarlıkların ortaya çıktığı yerdir.
- Temel ekonomik faaliyetler; tarım, hayvancılık ve sanayidir. Konfüçyüs'ün öğretileri önemli öğeler arasında yer alır.

Hint Kültür Bölgesi

- Güney ve Güneydoğu Asya'dan oluşmaktadır.
- Hint medeniyetinin devamı niteliğinde olup Hinduizm ile şekillenmiştir.

Pasifik Kültür Bölgesi

- Pasifik Okyanusu'ndaki Melanezya, Mikronezya ve Polinezya gibi binlerce adadan oluşmaktadır. Dış etkenlere önemli ölçüde kapalı bir kültür bölgesi olup balıkçılık en önemli geçim kaynağıdır.

1. Kültürün genel özellikleri arasında;

- I. değişebilir olması,
- II. bireysel olması,
- III. bütünleştirici olması,
- IV. durağan olması

özelliklerinden hangileri yer almaz?

- A) I ve II   B) I ve III   C) II ve III
D) II ve IV   E) III ve IV

2. I. Hukuk kuralları
II. İklim özellikleri
III. Ahlak kuralları
IV. Simgeler

Kültürün maddi (somut) unsurları arasında yukarıdakilerden hangileri yer alır?

- A) I ve II   B) I ve III   C) II ve III
D) II ve IV   E) III ve IV

3. I. Melanezya, Mikronezya ve Polinezya gibi binlerce adadan oluşan bu kültür bölgesinin en önemli geçim kaynağı balıkçılıktır.
II. Bu kültürün kültür ocağı Ukrayna'dır. Sosyalist kültürün etkisi altında gelişmiştir.
III. Kapladığı alan bakımından dünyanın en büyük kültür bölgesini oluşturmaktadır.

Yukarıda bazı özellikleri verilen büyük kültür bölgeleri aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

I	II	III
A) Pasifik	Slav - Rus	Batı (Avrupa)
B) Pasifik	Afrika	Latin Amerika
C) Slav - Rus	Şark (Doğu)	Hint
D) Batı (Avrupa)	İslam	Pasifik
E) Latin Amerika	Hint	Şark (Doğu)

4. • Geçmişten günümüze kalan anıt, mabet, heykel, kale, saray gibi somut tarihî ve sanatsal değerler ile dil, din, ahlak kuralları, örf ve âdetler gibi soyut değerlere .....I..... denir.
• Toplumsal gelişme süreci içerisinde oluşan, bir topluluğa veya halk topluluğuna özgü sanat eserleri, inanç, dil, din, düşünce, tutum, davranış, örf ve âdetler gibi değerlere .....II..... denir.

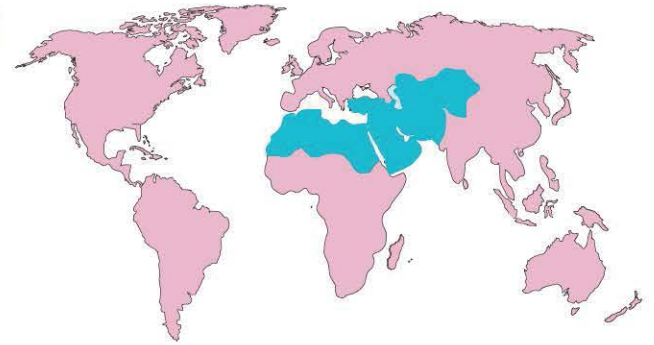
Yukarıda I ve II ile gösterilen boş alanlara aşağıdaki kavramlardan hangisi getirilmelidir?

I	II
A) Kültür ocağı	Maddi unsurlar
B) Kültürel miras	Kültür
C) Kültür	Kültürel miras
D) Kültürel çatışma	Alt kültür
E) Manevi unsurlar	Kökleşmiş kültür

5. Kültürün manevi (soyut) unsurları arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

- A) Din ve inançlar
B) Ahlak kuralları
C) Simgeler (anıt, saray vb.)
D) Komşu kültürler
E) Dünya görüşü

6.

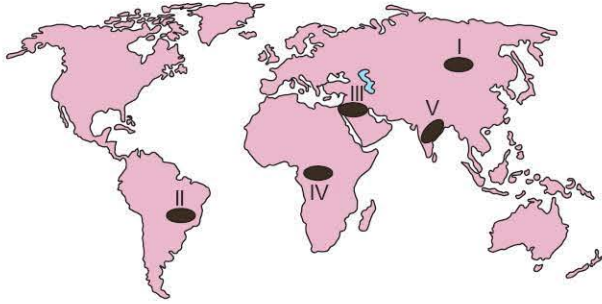
Yukarıdaki Dünya haritasında mavi renkle taranmış alanda yer alan büyük kültür bölgesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hint kültür bölgesi
B) Batı (Avrupa) kültür bölgesi
C) Afrika kültür bölgesi
D) Slav - Rus kültür bölgesi
E) İslam kültür bölgesi

1. Aşağıdakilerden hangisinde verilen ülkeler aynı kültür bölgesi içinde yer almaz?

- A) İtalya - İngiltere
- B) Kanada - Meksika
- C) Fas - İran
- D) Hindistan - Endonezya
- E) Rusya - Ukrayna

2. Toplumların sahip olduğu maddi ve manevi değerlerin tümüne kültür denir. Dünya üzerinde farklı kültür bölgeleri bulunmaktadır.

Haritada gösterilen numaralı yerlerin buldukları kültür bölgeleri aşağıdakilerden hangisinde yanlış verilmiştir?

- A) I - Batı (Avrupa) kültür bölgesi
- B) II - Latin Amerika kültür bölgesi
- C) III - İslam kültür bölgesi
- D) IV - Afrika kültür bölgesi
- E) V - Hint kültür bölgesi

3. Dünya üzerindeki büyük kültür bölgeleri ile ilgili verilen aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Latin Amerika kültür bölgesinin oluşmasında İspanya ve Portekiz etkili olmuştur.
- B) Afrika kültür bölgesinde birden çok dil, din ve etnik yapı bulunur.
- C) Avustralya ve Yeni Zelanda ülkeleri Batı (Avrupa) kültür bölgesi içinde yer almaktadır.
- D) Pasifik kültür bölgesi nüfusu en fazla olan ve diğer kültürlerden en fazla etkilenen kültür bölgesidir.
- E) Batı (Avrupa) kültürünün yayılmasında sömürgecilik faaliyetleri etkili olmuştur.

4. İspanyolca ve Portekizcenin günümüzde yaygın olarak konuşulduğu kültür bölgesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Slav - Rus
- B) Latin Amerika
- C) İslam
- D) Hint
- E) Çin

5. İlk kültürlerin olduğu Mezopotamya ve Nil kıyısı bu kültürün ortaya çıkması ve gelişmesinde etkilidir. Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının birbirine en çok yaklaştığı Orta Doğu'da biçimlenen bu kültür geniş bir alana yayılmıştır.

Yukarıda sözü edilen kültür bölgesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İslam kültürü
- B) Afrika kültürü
- C) Hint kültürü
- D) Roma kültürü
- E) Türk kültürü

6. Uzun bir medeniyet tarihine sahip olan, Dünya nüfusunun önemli bir kısmının yaşadığı ve geleneksel yapıya sahip Doğu kültür bölgesinde birbirinden farklı özelliklere sahip birçok alt kültür bulunur.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi bu alt kültürlerden biridir?

- A) Avrupa kültürü
- B) Arjantin kültürü
- C) Mısır kültürü
- D) Slav - Rus kültürü
- E) Çin kültürü

7. I. Eyfel Kulesi
II. Kolezyum Arena
III. Çin Seddi
IV. Tac Mahal

Yukarıda maddi kültüre ait unsurlardan hangileri aynı büyük kültür bölgesinin ürünleridir?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) II ve IV
- E) III ve IV

1. I. Örf ve âdetler, inançlar, ahlak kuralları kültürü oluşturan maddi öğelerdir.
II. Kültür bölgelerinin sınırları kesin olarak çizilebilir.
III. Kültür bölgelerinin oluşturulmasında dil ve din en önemli unsurlardır.
IV. Kültür zaman içinde değişebilir.

Kültür ve kültür bölgeleri ile ilgili yukarıda verilen bilgilerden hangileri yanlıştır?

- A) I ve II   B) I ve III   C) II ve III
D) II ve IV   E) III ve IV

2. Batı (Avrupa) kültür bölgesi kapladığı alan bakımından dünyanın en büyük kültür bölgesidir. Bu kültür bölgesi Avrupa Kıtası'nın dışında Kuzey Amerika, Avustralya ve Yeni Zelanda'yı da içine almaktadır.

Avrupa kültürünün bu kadar geniş alana yayılmasında;

- I. Coğrafi Keşifler,
II. Kavimler Göçü,
III. Sanayi Devrimi

olaylarından hangilerinin etkili olduğu savunulamaz?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) I ve II
D) I ve III   E) II ve III

3. Türkiye UNESCO somut olmayan kültürel miras listesinde kaydettiği 18 unsur ile UNESCO'ya en çok unsur kaydettiren ilk beş ülke arasında yer almaktadır.

Aşağıdaki unsurlardan hangisi bunlardan biri değildir?

- A) Meddahlık
B) Kırkpınar yağlı güreşleri
C) Ebru sanatı
D) Mevlevi semah töreni
E) Efes Harabeleri

4. Coğrafi Keşifler sonrasındaki ticaret ve sömürgecilik faaliyetleri ile Avustralya ve Yeni Zelanda Avrupa kültürünün etkisi altında kalmıştır. Bu durum buralardaki yerel kültürlerin değişmesine ya da yok olmasına neden olmuştur.

Bu yerel kültürler aşağıdakilerden hangisinde birlikte verilmiştir?

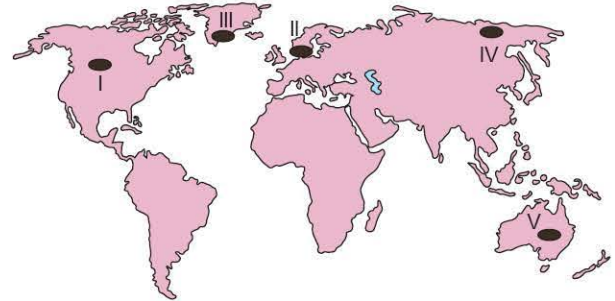
- A) Aborjin ve Maori kültürü
B) Aztek ve Maya kültürü
C) Japon ve Çin kültürü
D) Polinezya ve Mikronezya kültürü
E) Viking ve Slav kültürü

5. İslam kültürünün adalet ve yardımlaşma gibi özellikleri ön planda tutması geniş bir alana yayılmasını sağlamıştır. Orta Doğu, Kuzey Afrika ve Orta Asya bu kültür bölgesi içinde yer almaktadır.

Buna göre, aşağıdaki ülkelerden hangisi İslam kültür bölgesinde yer almaz?

- A) Türkmenistan
B) İran
C) Tunus
D) Romanya
E) Ürdün

6.

Haritada gösterilen numaralı alanlardan hangisi Batı (Avrupa) kültür bölgesinde yer almaz?

- A) I   B) II   C) III   D) IV   E) V

BİLGİ

25 - Uluslararası Ticaret

Kâr elde etmek amacıyla yapılan her türlü alım - satım faaliyetlerine **ticaret** denir. Ticaretin ortaya çıkışı insanların ilk çağlarda tarımsal faaliyetlere başlamasına dayanır. Yerel ölçütte takas yöntemiyle başlayan ticaret, günümüzde küresel bir boyut kazanmıştır.

Ticaretin üç temel unsuru ham madde, üretim ve pazardır. Bu üç unsur birbiriyle sürekli etkileşim hâlinde olup birinin eksik olması ticareti olumsuz etkiler. Örneğin ekmeğin ham maddesi olan buğday, tarladan alındıktan sonra un fabrikalarında çeşitli işlemlerden geçerek un hâline getirilir. Daha sonra pazar alanlarına ulaştırılır.

BİLGİ

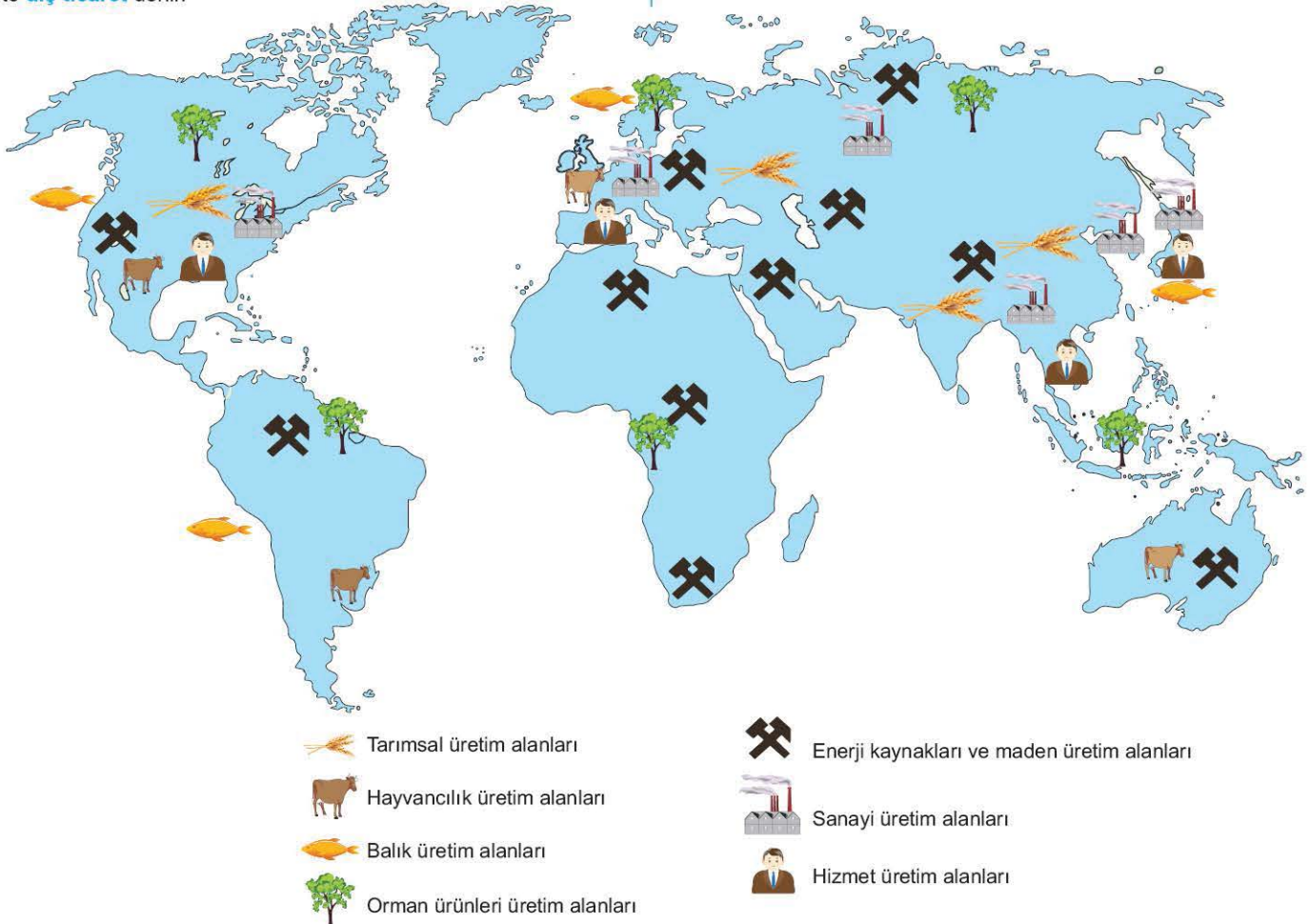
Bir ürünün üretilmesi için gerekli olan maddenin işlenmeden önceki hâline **ham madde**, bir maddeyi işleyerek bir sanayi ürün veya mal üretme işlemine **üretim** ve üretilen ürünlerin tüketimin olduğu yerlerine ise **pazar** denir.

Ülke içinde yapılan ticarete **iç ticaret**, ülkeler arasında yapılan ticarete **dış ticaret** denir.

Dış ticaretin ortaya çıkmasındaki temel etken hiçbir ülkenin bütün ihtiyaçlarını üretebilecek kaynaklara sahip olmamasıdır. Ülkeler, fazla ürettiği mal ve hizmetleri satarken ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetleri ise satın alır.

Ekonomik yönden gelişmiş olan ABD, Japonya, Almanya, Hollanda gibi ülkeler geri kalmış Sudan, Kenya, Afganistan, Nijerya gibi ülkelere ham madde satın alıp işlenmiş ürünleri bu ülkelere satmaktadır. Dünya genelinde ham madde, üretim ve pazar alanlarının bulunduğu yerler farklılık göstermektedir. Dünya üzerinde tarımsal, hayvansal, balık, orman ürünleri, enerji kaynakları ve maden, sanayi ve hizmet üretim bölgeleri aşağıdaki haritada verilmiştir.

Dünya ticaretinde ham madde ve üretiminden sonra gelen tüketim bölgeleri olan pazar alanları nüfusun yoğun olduğu ve gelişmişlik seviyesi yüksek olan ABD, Avrupa ve Güneydoğu - Doğu Asya'da bulunmaktadır. Bu alanlar aynı zamanda önemli ham madde ve üretim bölgeleri arasında yer almaktadır.

Dünya'daki önemli ham madde üretim alanları

1. • Üretilen ürünlerin tüketiminin fazla olduğu yerlere .....I..... denir.
• Bir ürünün üretilmesi için gerekli olan maddenin işlenmeden önceki hâline .....II..... denir.
• Bir maddeyi işleyerek bir sanayi ürünü veya mal üretme işlemine .....III..... denir.

Yukarıda I, II ve III ile gösterilen boş alanlara aşağıdaki kavramlardan hangisi getirilmelidir?

	I	II	III
A)	Pazar	Üretim	Ham madde
B)	Üretim	Ham madde	Pazar
C)	Üretim	Pazar	Ham madde
D)	Pazar	Ham madde	Üretim
E)	Ham madde	Üretim	Pazar

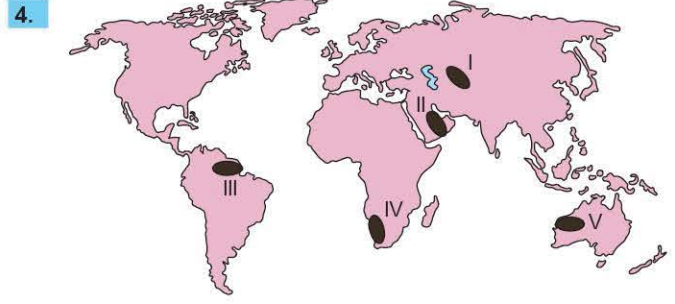
2. Aşağıdakilerden hangisi tarımsal üretim faaliyetlerini etkileyen doğal faktörlerden biri değildir?

- A) Bitki örtüsü
B) Su kaynakları
C) Yeryüzü şekilleri
D) İklim koşulları
E) Pazar alanları

3. Gelişmişlik seviyesi yüksek olan ülkeler önemli ham madde satın alan pazar alanlarını oluştururken, gelişmişlik seviyesi düşük olan ülkeler işlenmiş ürün satın alan pazar alanı olarak karşımıza çıkar.

Buna göre, aşağıdaki ülkelerden hangisi diğerlerine göre farklı bir pazar alanı oluşturur?

- A) Almanya
B) Mısır
C) Japonya
D) İngiltere
E) Hollanda

Yukarıdaki Dünya haritasında numaralandırılmış alanlardan hangisi önemli orman ham madde üretim alanları arasında yer alır?

- A) I   B) II   C) III   D) IV   E) V

5. Son dönemlerde küresel ticaretin gelişmesindeki en önemli etken ülkeler ve bölgeler arasında mal ve hizmet alım satımının artış göstermesidir.

Buna göre, aşağıdakilerin hangisi küresel ticaretin gelişmesinde daha fazla pay sahibidir?

- A) Ulaşım ve iletişim sistemlerinin gelişmesi
B) Yerel pazarların öneminin azalması
C) Hayvancılık faaliyetlerinde modern yöntemlerin kullanılmaya başlanması
D) Ülkeler arasında nüfus hareketlerinin artması
E) Tarımda sulama olanaklarının geliştirilmesi

6. Ülkeler ve bölgeler arasındaki ticarete ham madde, üretim ve tüketim faaliyetleri belirleyici unsurlardır. Bazı bölgeler ham madde üretimi bakımından önemlidir.

Buna göre;

- I. Rusya - Doğal gaz,
II. Libya - Orman ürünleri,
III. Avustralya - Yün,
IV. ABD - Mısır

ham madde ve üretim alanları eşleştirmelerinden hangileri yanlıştır?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) I ve II
D) II ve IV   E) III ve IV

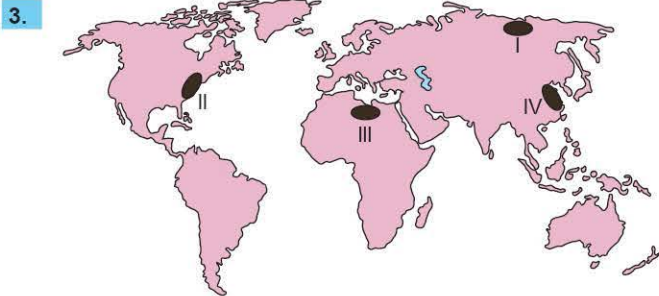
TEST 2

1. Dünya üzerinde ülkelerarası ticaretin ortaya çıkmasındaki temel etken aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ülkelerde benzer iklim ve yer şekillerinin görülmesi
- B) Ham madde kaynaklarının önemli ticaret malları arasında yer alması
- C) Nüfus yoğunluğunun Kuzey Yarım Küre'de fazla olması
- D) Bazı ülkelerde ulaşım sistemlerinin gelişmemesi
- E) Hiçbir ülkenin bütün ihtiyaçlarını üretebilecek kaynaklara sahip olmaması

2. Aşağıdaki bölgelerden hangisi Dünya'da ticaretin ve sanayinin en yoğun olduğu yerlerden değildir?

- A) Kuzey Amerika
- B) Uzak Doğu
- C) Batı ve Orta Avustralya
- D) Batı ve Orta Avrupa
- E) Rusya - Ukrayna

Yukarıdaki haritada numaralandırılmış alanlardan hangileri önemli hizmet üretim alanları arasında yer alır?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) II ve IV
- E) III ve IV

4. Bölgelerin fonksiyonel özelliklerine göre çeşitli üretim alanları ortaya çıkmıştır.

Buna göre, yukarıdaki Dünya haritasında gösterilen alanların hangileri Dünya'nın önemli sanayi ürünleri üretim alanları içinde yer alır?

- A) I ve II
- B) I ve IV
- C) II ve III
- D) III ve V
- E) IV ve V

5. İnsanların temel ihtiyaçlarının başında tarımsal ürünler gelmektedir. İklim koşullarının uygun, tarım alanlarının geniş, toprağın verimli ve su kaynaklarının bol olduğu bölgeler önemli tarımsal ham madde alanlarıdır.

Buna göre;

- I. Amerika Birleşik Devletleri,
- II. Grönland,
- III. Hindistan,
- IV. Sibirya'nın kuzeyi

yerlerinden hangileri önemli tarımsal ham madde alanları arasında yer alır?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) II ve IV
- E) III ve IV

6. Aşağıda verilen alanların hangisi Dünya'nın önemli orman ürünleri üretim alanları arasında yer almaz?

- A) Amazon Havzası
- B) Kuzey Avrupa
- C) Orta Asya
- D) Kanada
- E) Kongo Havzası

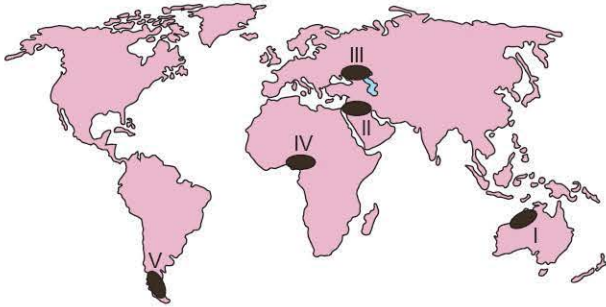
1. Çin ve Hindistan Dünya'nın en fazla pirinç üreten ülkeleri arasında olmalarına rağmen pirinç ihracatını pek yapmazlar.
Bu durum aşağıdakilerin hangisiyle açıklanabilir?

- A) İç tüketimin fazla olmasıyla
B) Pirinç kalitesinin düşük olmasıyla
C) Nüfusun alım gücünün düşük olmasıyla
D) Tarım yöntemlerinin gelişmemiş olmasıyla
E) Muson ikliminin etkili olmasıyla

2. Bir sanayi ürününün üretilmesi için gerekli olan unsurların işlenmeden önceki hâlinin varlığı ticari faaliyetler için oldukça önemlidir.
Yukarıdaki cümlede ticaret faaliyetleri için hangisinin önemi vurgulanmıştır?

- A) Pazar
B) Üretim
C) Sermaye
D) İş gücü
E) Ham madde

3. Dünya üzerinde bazı bölgeler özellikle enerji kaynakları bakımından ham madde üretim alanları içinde yer alır.

Buna göre, yukarıdaki Dünya haritasında belirtilen bölgelerin hangileri Dünya'nın önemli petrol üretim bölgeleri arasında yer almaz?

- A) I ve III
B) I ve V
C) II ve IV
D) III ve V
E) IV ve V

4. Günümüzde ekonomik faaliyetlerdeki en hızlı yükseliş başta Japonya olmak üzere "Asya Kaplanları" olarak bilinen Tayvan, Singapur, Hong Kong ve Güney Kore'de gerçekleşmiştir.
Yukarıda sözü edilen ticaret bölgesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Orta Doğu Ticaret Bölgesi
B) Batı ve Orta Avrupa Ticaret Bölgesi
C) Kuzey Amerika Ticaret Bölgesi
D) Uzak Doğu Ticaret Bölgesi
E) Rusya - Ukrayna Ticaret Bölgesi

5. Tarihî İpek Yolu'nun güzergâhı düşünüldüğünde aşağıda verilen hangi bölgeler arasında ticaretin gelişmesine katkı sağladığı söylenebilir?

- A) Orta Doğu - Orta Afrika
B) Doğu Afrika - Akdeniz
C) Doğu Asya - Avrupa
D) Güney Amerika - Kuzey Amerika
E) Avustralya - Japonya

6. Ticaret bölgeleri, Dünya'daki ekonomik gücü elinde bulunduran ülkelerden oluşur. Dünya ticaretinin %87,7'si ..... ve ..... kıtalarındaki ülkeler tarafından gerçekleşir.

Yukarıda boş bırakılan yerlere aşağıdaki kıtalardan hangisi getirilmelidir?

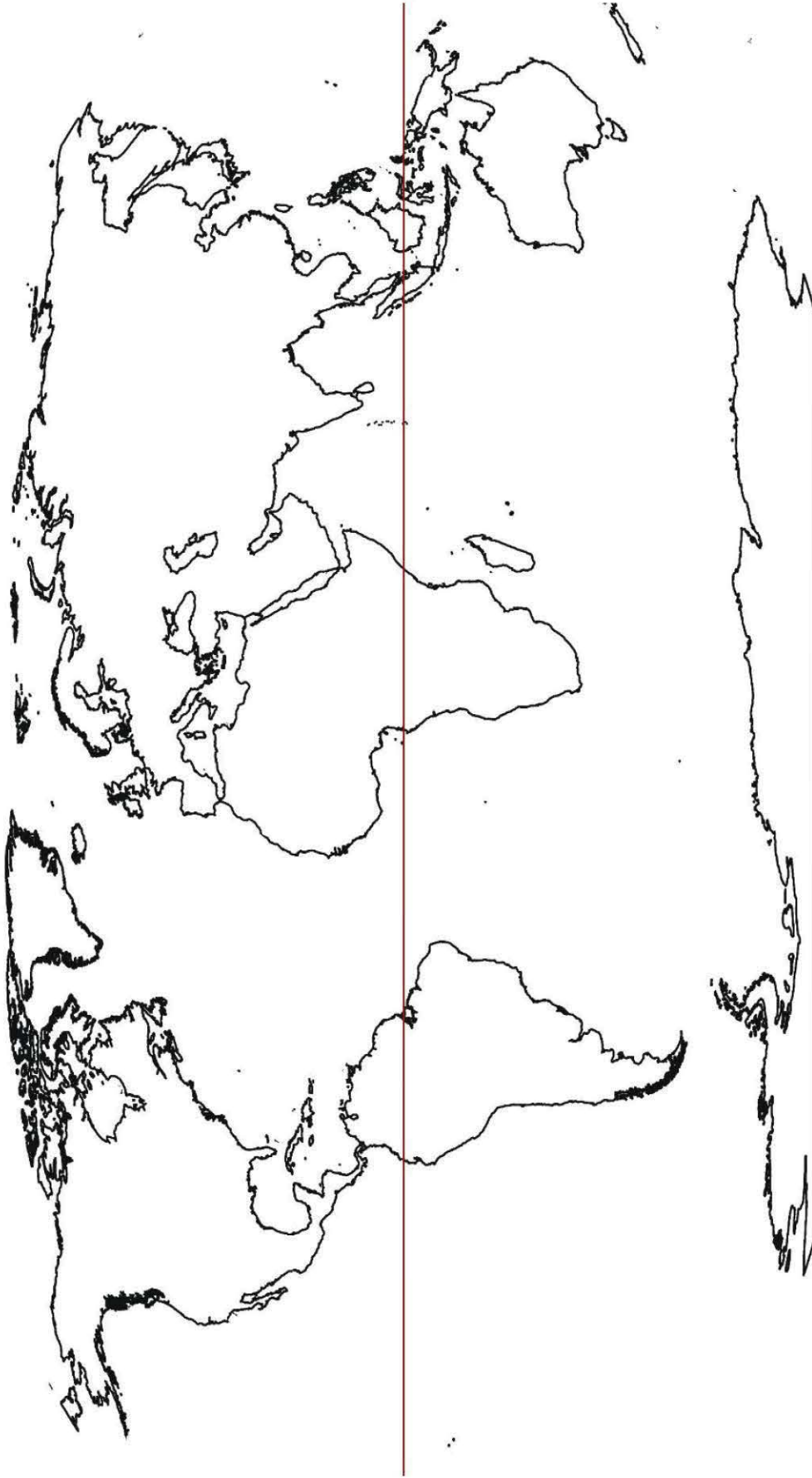
- A) Güney Amerika - Afrika - Asya
B) Avrupa - Asya - Kuzey Amerika
C) Avustralya - Antarktika - Avrupa
D) Avrupa - Afrika - Kuzey Amerika
E) Asya - Antarktika - Güney Amerika

HARİTALAR

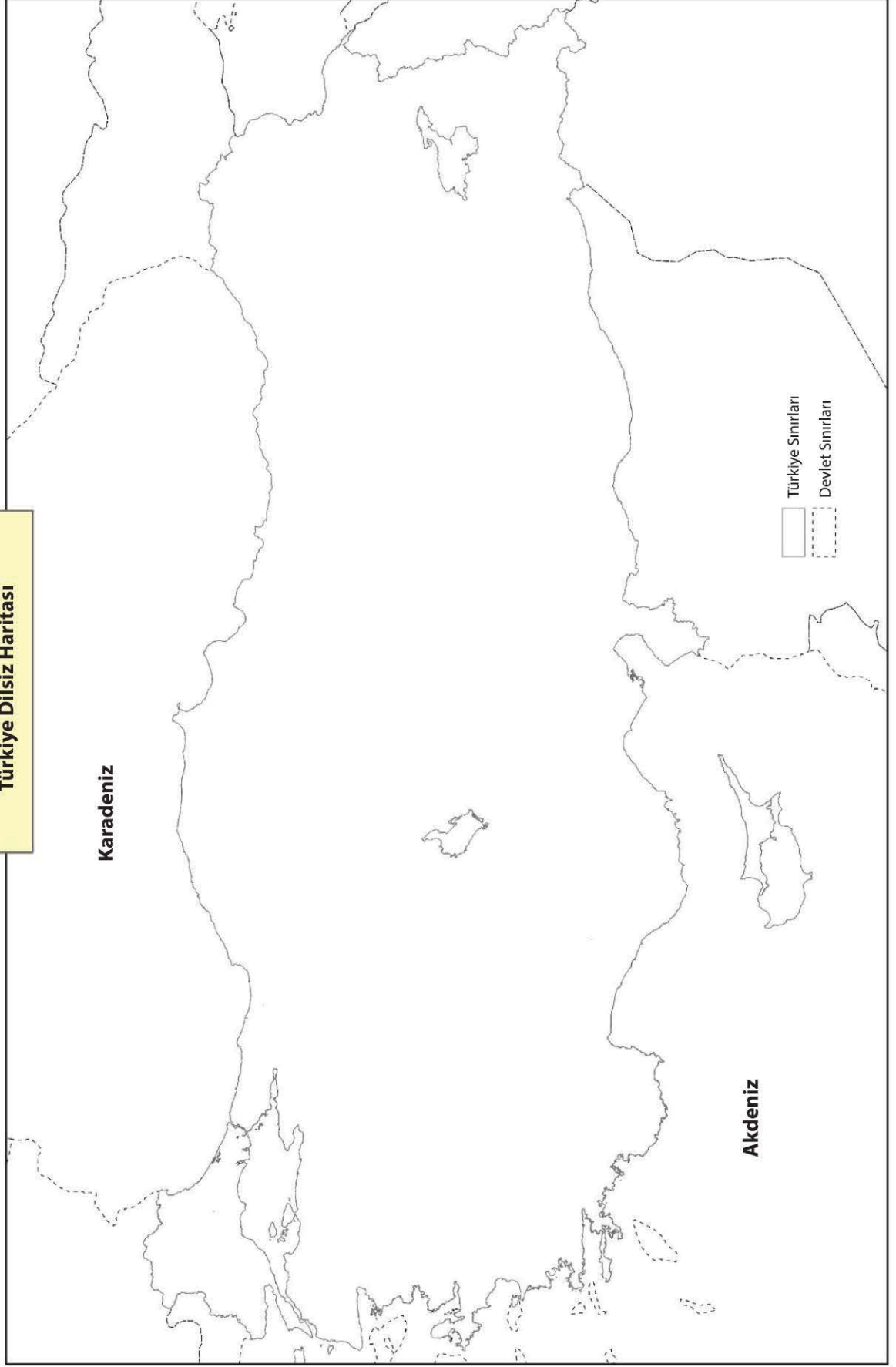
Dünya Dilsiz Haritası

— Ekvator

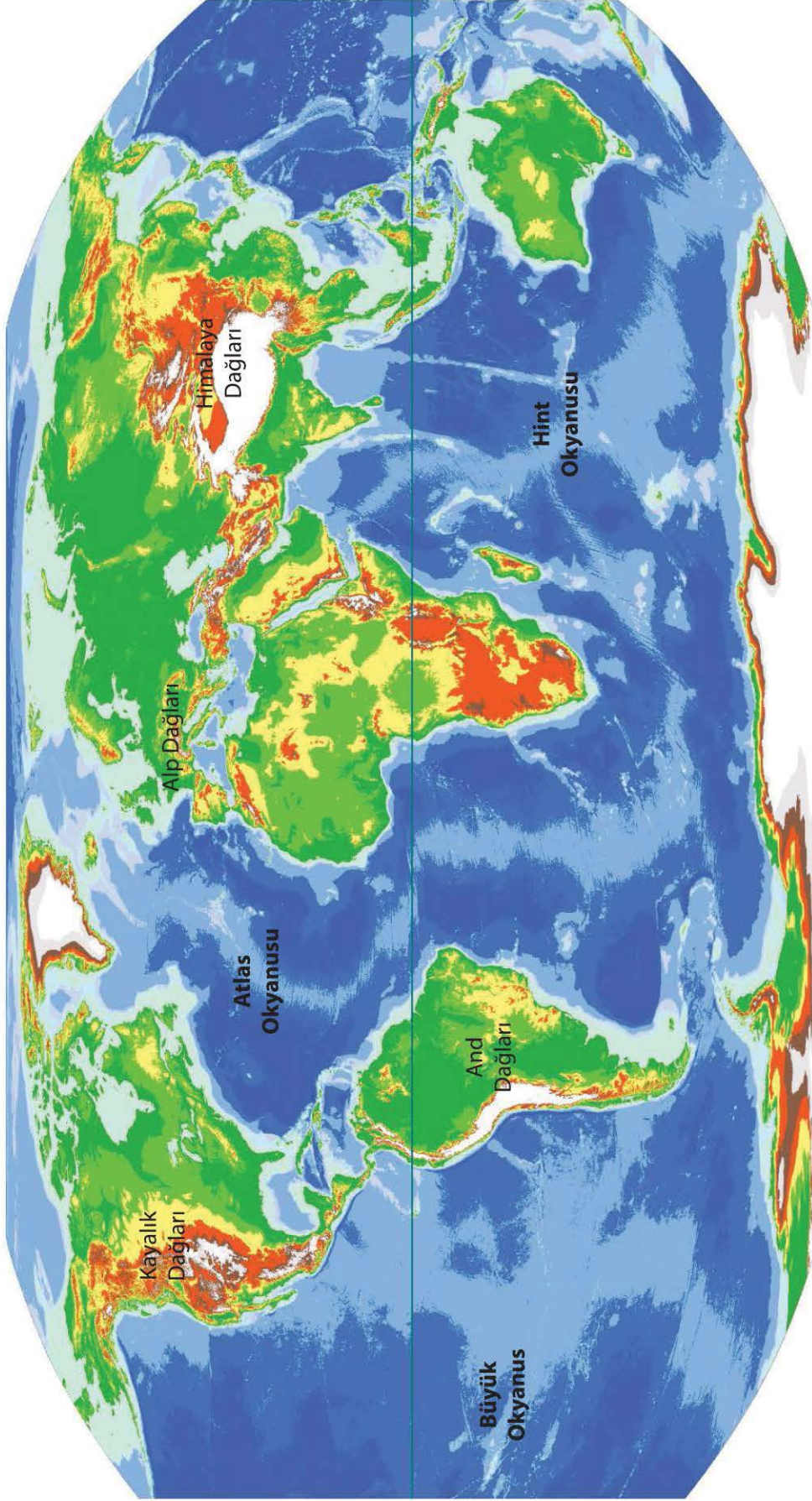
□ Dünya Dilsiz Bölge

Türkiye Dilsiz Haritası

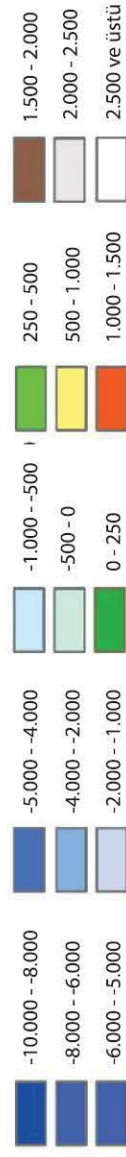

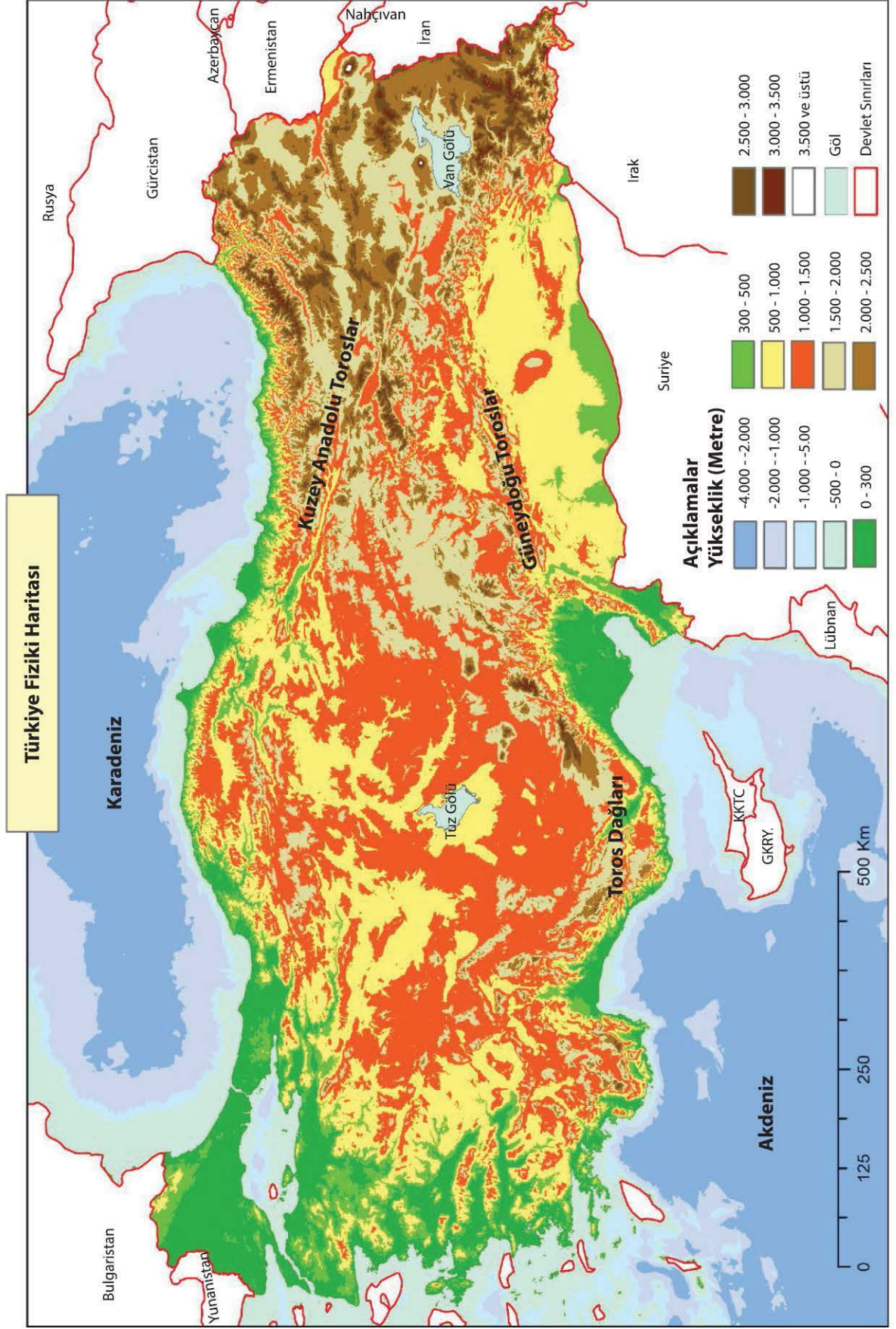
Dünya Fiziki Haritası

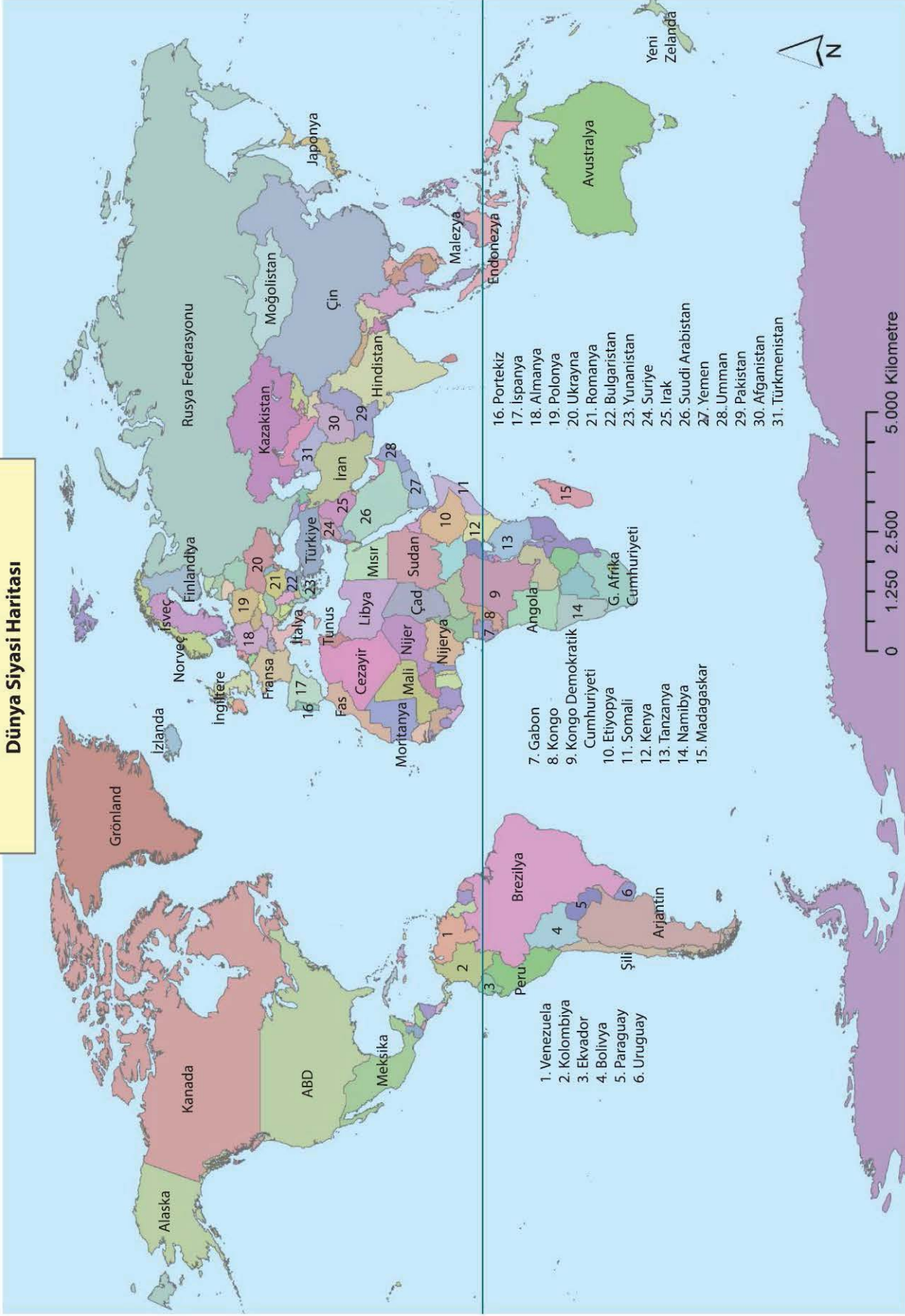
Yükseklik (metre)

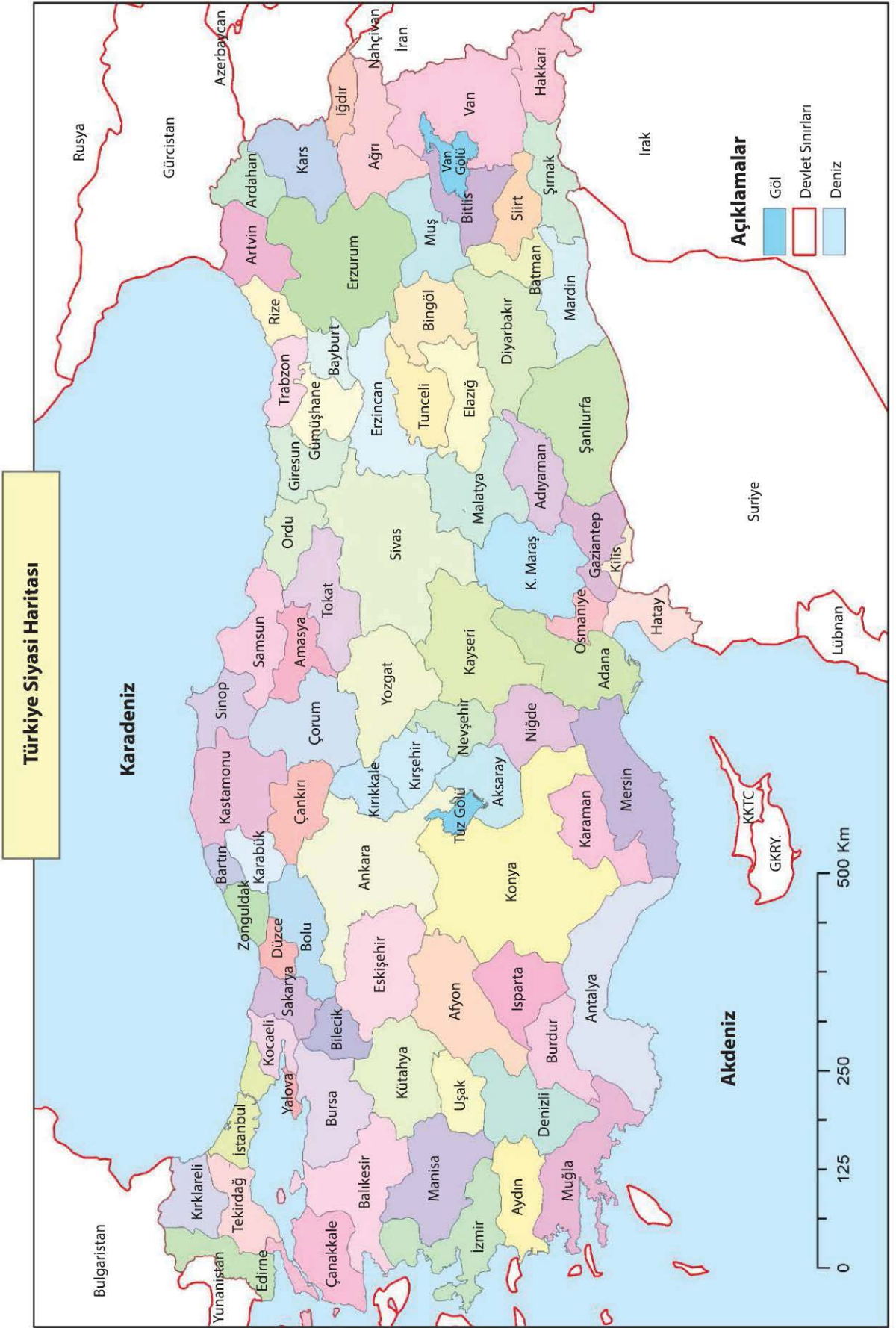

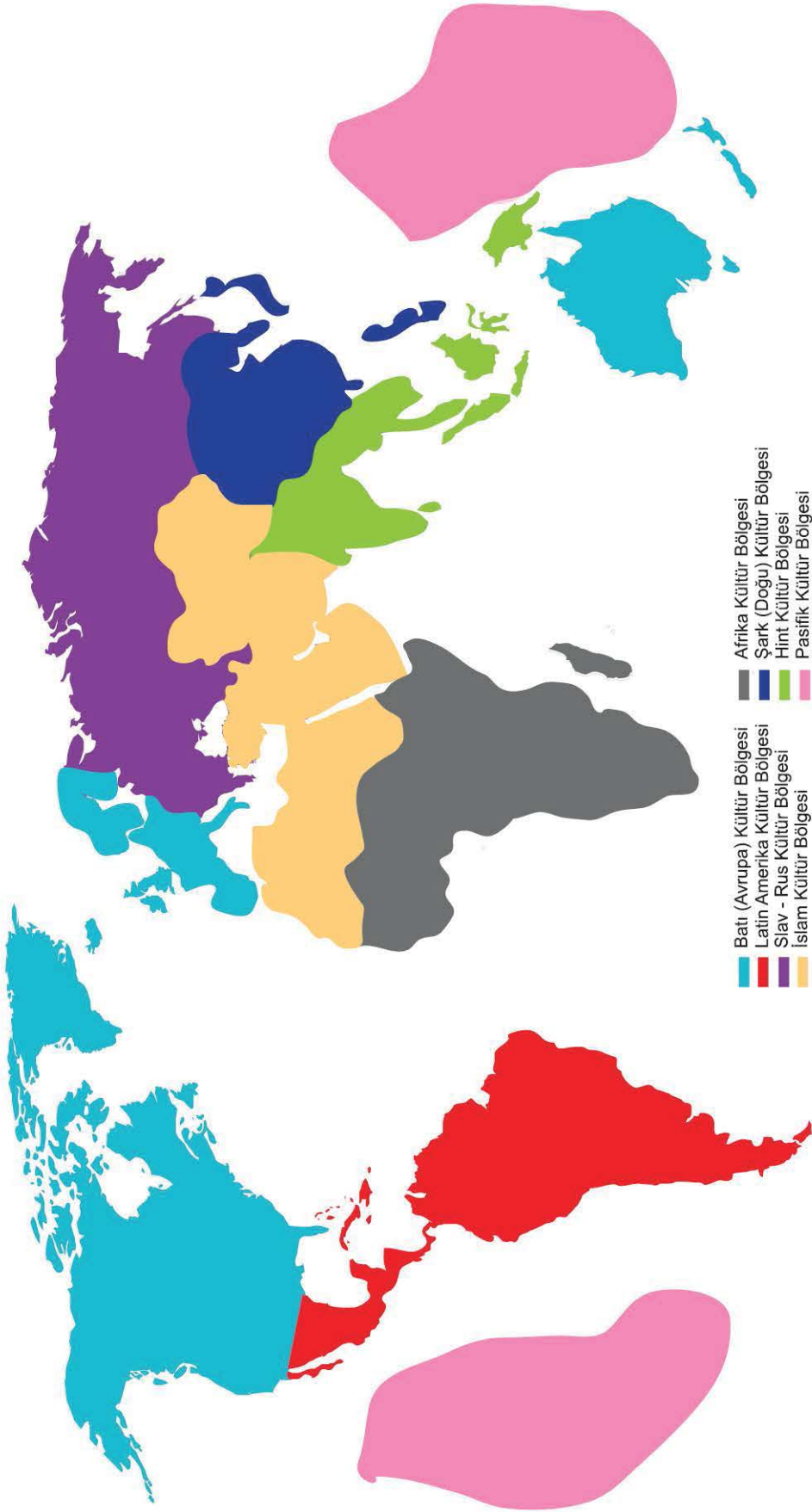
Dünya Siyasi Haritası

Dünya Kültür Bölgesi Haritası

Dünya Önemli Su Yolları Haritası

